

Vlaanderen
is natuur

©Ann Sels

Jaarrapport

Agentschap voor Natuur en Bos

2021

AGENTSCHAP
NATUUR & BOS

Inhoud

1. De uitvoering van de beleidsdoelstellingen	4
1.1. De strategische programma's	5
1.1.1. Strategisch programma 1: Meer bos in Vlaanderen!	5
1.1.2. Strategisch programma 2: Meer natuur voor Vlaanderen	7
1.1.3. Strategisch programma 3: Overall natuur	9
1.1.4. Strategisch programma 4: Wetsintegratie	10
1.1.5. Strategisch programma 5: Fauna- en florabeheer	11
1.1.6. Strategisch programma 6: Vlaams Natura 2000-programma	13
1.1.7. Strategisch programma 7: Blue Deal	16
1.1.8. Strategisch programma 8: Gebiedsgerichte samenwerkingsprojecten	17
1.2. Reguliere werking terreinbeheer	19
1.3. Vergunningen, advisering en subsidies	21
1.4. Handhaving	22
1.5. Beleving van natuur	23
1.6. Duurzame valorisatie	26
1.7. Internationaal beleid	27
2. Een performante, duurzame en innovatieve organisatie	28
2.1. Innovatie	28
2.2. ICT – Radicaal digitaal	28
2.3. Communicatie	29
2.4. Kennisdeling en vorming	31
2.5. Personeel en organisatie	32
2.6. Duurzaamheid in de interne werking	33
3. Horizontale doelstellingen	34
3.1. Aanbevelingen Audit Vlaanderen	34
3.2. Personeelsbesparing	35
3.3. Welzijn en diversiteit	35
4. Budget	36
5. Kencijfers	37

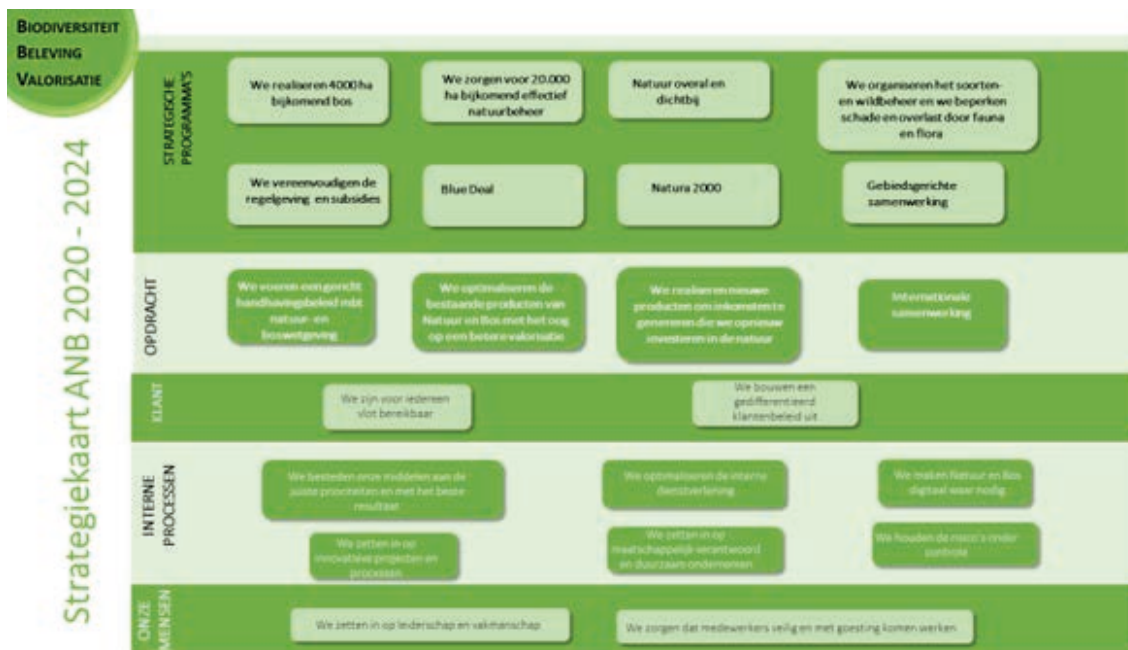

1 De uitvoering van de beleidsdoelstellingen

2021 was opnieuw een apart jaar. De coronacrisis en de organisatorische en maatschappelijke uitdagingen die hiermee gepaard gingen, wierpen ook over 2021 hun schaduw. De politieke en maatschappelijke spanningen over een aantal omgevingsdossiers liepen bovendien hoog op: PAS en stikstof, PFAS, het

samenleven met de wolf. Toch slaagde het Agentschap voor Natuur en Bos erin om - door snel en flexibel in te spelen op de omstandigheden - fraaie resultaten neer te zetten.

Onze strategiekaart toont onze prioriteiten.

We behielden de focus op onze acht strategische programma's. Deze programma's zijn een rechtstreekse doorvertaling van de beleidsprioriteiten van de minister. Ze sturen onze werking en doordeesemen ook onze dagdagelijkse activiteiten.

Enkele permanente opdrachten flankeren deze programma's: een gericht handhavingsbeleid voeren, werken aan duurzame valorisatie en op internationaal vlak samenwerken aan het natuur- en bosbeleid.

Daarnaast zijn er ook beheerdoelen (klant - interne processen - onze mensen), die aangeven op welke manier Natuur en Bos zichzelf verder wil uitbouwen

tot een performante, klantgerichte en transparante organisatie, afgestemd op de noden van de maatschappij.

We realiseren dit via projectwerking en onze reguliere beleidsprocessen.

Aan de basis van onze werking liggen drie strategische doelen, die betrekking hebben op (1) de biodiversiteit op zich, (2) de beleving van natuur en (3) de valorisatie ervan. Zij vormen de grondstroom van onze werking en geven ook invulling aan de duurzameontwikkelingsdoelen, gebaseerd op de vijf P's: people, planet, prosperity, peace, partnership.

1.1. De strategische programma's

De beleidsprioriteiten van de minister vertalen we naar acht strategische programma's (SP) in onze werking.

1.1.1. Strategisch programma 1: Meer bos in Vlaanderen!

Deze legislatuur willen we 4000 ha nieuw bos planten. We zetten hiervoor een taskforce op met andere entiteiten in het beleidsdomein. Het SP omvat het aandeel en de rol die Natuur en Bos hierin opneemt.

We volgen vijf sporen:

- (1) Planten: het doel voor Natuur en Bos voor het plantseizoen 2020/2021 is 154 ha
- (2) Plannen: uitwerken van voorstellen voor nieuwe bebossingsprojecten binnen processen van geïntegreerde gebiedsontwikkeling en -inrichting
- (3) Grond: inzetten van de Vlaamse Grondenbank
- (4) Regelgeving: het wegnemen van juridische belemmeringen voor bebossing
- (5) Draagvlak en communicatie

In 2021 besliste de minister dat Natuur en Bos het volledige programma zal trekken. We hebben alle zeilen bijgezet om de doelen te kunnen bereiken: de nodige financiële middelen beschikbaar maken, subsidies voor aankoop en voor bebossing kregen absolute prioriteit zowel qua inzet van personeel als inzet van middelen, we werven twee extra relatiebeheerders aan die fulltime werken op bosuitbreiding door lokale besturen. Daarnaast namen we twee extra tijdelijke patrimoniumbeheerders aan voor het aankopen van gronden. De Bosteller en de Bosprognose zijn

Indicator	Doel 2021	Stand van zaken - Q4
Gronden aangekocht voor bosuitbreiding door Natuur en Bos	115 ha	200,21 ha
Gronden aangekocht voor bosuitbreiding binnen type 4 natuurbeheerplannen	125 ha	68,04 ha
Gronden aangekocht voor bosuitbreiding via projectoproep voor openbare besturen	80 ha	30,21 ha
Oppervlakte bosuitbreiding door Natuur en Bos	154 ha	132 ha ¹
Oppervlakte bosuitbreiding door derden	575 ha	220 ha ¹
Tijdige uitbetaling subsidies voor aankoop en voor bebossing	Uitbetaling binnen 60 resp. 45 dagen	Op schema

¹ Cijfers bosuitbreiding zijn gebaseerd op de bosprognose voor het plantseizoen 2021-2022.

De campagne voor de bosuitbreiding verliep in twee grote blokken. In het voorjaar werkten we samen met radiozender MNM aan Expeditie Gillis en Govaerts.

Daarnaast zaten we ook met het bedrijf Torfs rond de tafel, waarbij eind november het Torfs Foert Bos werd aangeplant. Ook TV-maker Dieter Coppens maakt momenteel werk van zijn eigen bos. Hem laten we via zijn socialemediakanalen (+200.000 volgers) zijn authentieke verhaal vertellen.

Na een doelgroepen- en marktbevraging bleek dat er een duidelijk bebossingspotentieel is bij Vlamingen die over een grond beschikken. Op basis daarvan werkten we de vervolgcampagne uit, specifiek gericht op grondeigenaars (en bedrijven). De grote communicatiegolf startte in januari 2022 met

radiospots, krantenartikels en aandacht op sociale media.

De centrale spil in het verhaal is www.bosteller.be. Dit is het kloppende hart van de bosuitbreiding, voor rapportering, opvolging én begeleiding.

We werkten een voorstel uit voor het wegwerken van drempels in de huidige regelgeving voor bosuitbreiding. Dit voorstel doorloopt nu als 'bosuitbreidingsdecreet' de politieke besluitvorming.

Een tweede boscongres werd georganiseerd om de lokale besturen te sensibiliseren en responsabiliseren.

Een webwinkel voor het bestellen van bosplantsoen - opgekweekt in het kader van de aankoopcentrale - zal actief zijn begin 2022.

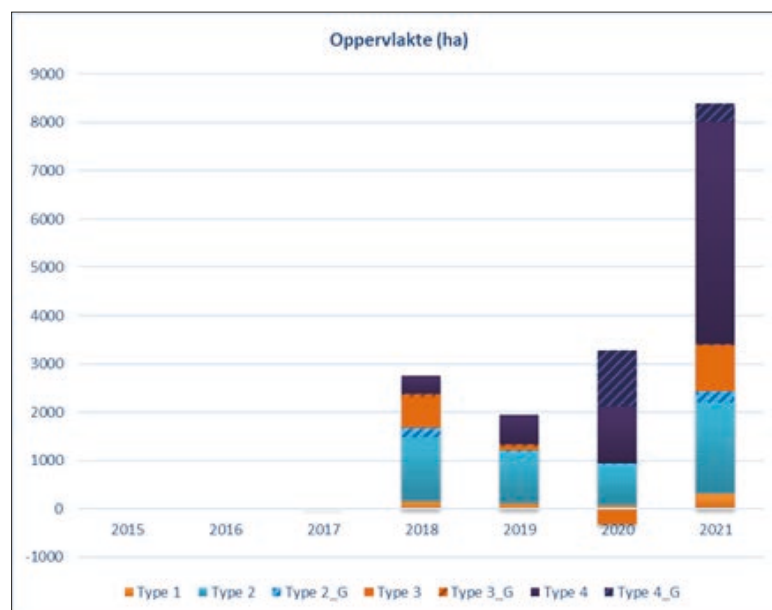
1.1.2. Strategisch programma 2: Meer natuur voor Vlaanderen

Tegen eind 2024 willen we 20.000 bijkomende ha natuur onder effectief natuurbeheer brengen. Het gaat over nieuwe, bijkomende natuur (door uitbreiding en/of inrichting) én bestaande natuur (door omvorming of door onder passend beheer te brengen).

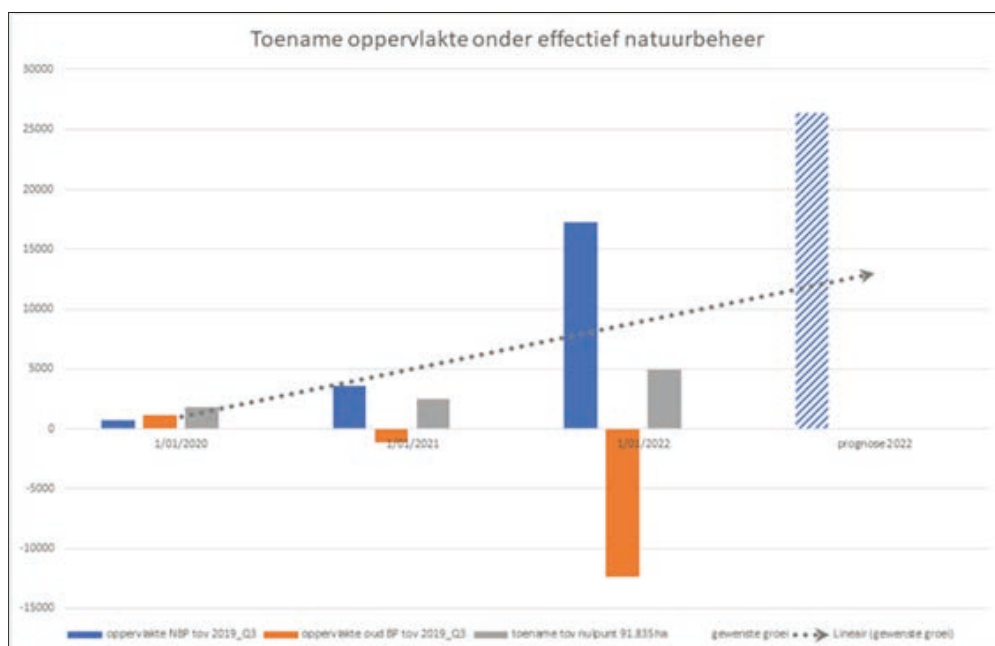
We doen dit vanuit een integrale gebiedsgerichte aanpak, in overleg, met inrichtingsprojecten, strategische projecten en gebiedscoalities. Het centrale instrument is het natuurbeheerplan, dat de drie strategische doelstellingen van Natuur en Bos op het terrein laat uitkristalliseren: de biodiversiteit op zich, de beleving van natuur en de valorisatie ervan.

De teller van de oppervlakte onder effectief natuurbeheer blijft stijgen. De oppervlakte goedgekeurde natuurbeheerplannen stijgt sterk ten opzichte van vorige jaren (+8081 ha in 2021; +3.352ha in 2020; +272 in 2019). Het gaat dan over de goedkeuring van nieuwe natuurbeheerplannen en de omzetting van oude beheerplannen.

De groei door bijkomende natuurbeheerplannen wordt gedeeltelijk tenietgedaan door oude beheerplannen die vervallen (figuur 2).

Figuur 1: Oppervlakte goedgekeurde natuurbeheerplannen

Figuur 2: Oppervlakte goedgekeurde en vervallen natuurbeheerplannen uitgezet in functie van het gewenste pad

Het omvangrijke volume van deze dossierstroom aan (nieuwe en om te zetten) natuurbeheerplannen legt veel druk op de afdelingen AVES en Terreinbeheer binnen Natuur en Bos. Personeelsleden van andere afdelingen sprongen daarom tijdelijk bij.

De bouw van het e-loket voor natuurbeheerplannen is gestart, de toepassing zit in de testfase. Met dit loket willen we het goedkeuringsproces van een natuurbeheerplan verbeteren voor de indiener én de beoordelaar.

©Dominique Camiere

1.1.3. Strategisch programma 3: Overall natuur

Dit programma draagt bij aan een netwerk van natuur dichtbij de mens. Het versterkt de biodiversiteit én de samenleving, en geeft een antwoord op allerlei maatschappelijke uitdagingen rond leef- en omgevingskwaliteit, welzijn en klimaat.

We nemen hierbij het voortouw in onze eigen gebieden, en nemen onze rol op in sterke gebiedscoalities voor de realisatie van deze doelen samen met anderen. Uiteindelijk moet dit leiden tot natuurinclusief denken over sectoren en actoren heen.

Natuur en Bos zet in op nabije natuur en maakt dit zichtbaar met dit programma, dat bestaat uit 3 luiken: (1) beleidsontwikkeling, (2) opbouw van een kader voor uitvoering en (3) realisaties op het terrein.

Enkele verwezenlijkingen in 2021:

- o We digitaliseerden de toegankelijkheidsregelingen van het patrimonium om de toegankelijkheid van onze domeinen te analyseren, en zo input te geven aan de beheersvisie en de belevingsvisie die we aan het opmaken zijn voor onze domeinen (eindresultaat voorjaar 2022).
- o We rolden het innovatietraject stedelijke natuur verder uit in 2021 (zie ook luik innovatie) en vertaalden dit naar verschillende werkpakketten en partnerschappen. Drie pilootprojecten zijn in opstart als try-out van het instrument natuurweefselplan en we sloten drie samenwerkingsovereenkomsten af. Inverde bereidt een werk- en opleidingskader rond stedelijke natuur voor.
- o We bereidden de uitrol van referentiebeelden van natuuroplossingen voor en sloten partnerschappen af rond natuur en gezondheid, onder andere met VIPA (Het Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden). De samenwerkingsovereenkomst met VIPA leidde tot meerdere artikelen in de gespecialiseerde pers en berichten op sociale media.
- o We bereikten onze ambities voor de projectoproepen Natuur in je Buurt en Groene Rand, we kenden in totaal 3,5 miljoen euro toe aan 32 projecten in Vlaanderen en de Vlaamse Rand.
- o De oproep voor Landschaps- en Nationale parken werd op 15 september afgerond, met 23 kandidaatdossiers. De minister ontving de jurybeoordeling en maakte op 12 januari 2022 de kandidaten voor de shortlist bekend.
- o We maakten een voorstel voor een nieuw werkpakket rond nabije natuur, met focus op het beter aanbieden van onze diensten aan lokale besturen. Doel is het lokale besturen makkelijker te maken om concrete acties voor meer en betere lokale natuur uit te voeren.
- o Drie studies over ontsnippering en ecoducten lopen en leiden tot aanbestedingen voor realisaties in 2022. Dit geldt ook voor maatregelen in het kader van het Wolfenplan.

1.1.4. Strategisch programma 4: Wetsintegratie

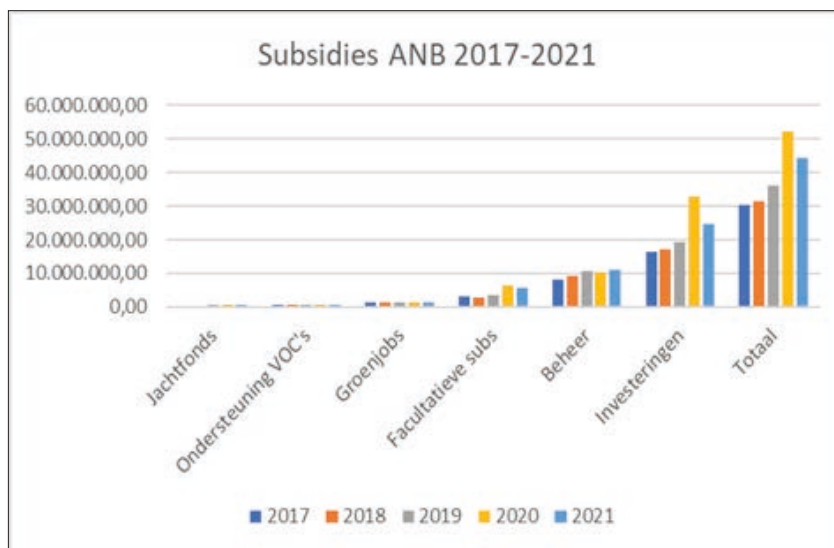
Wetsintegratie is een programma met drie luiken: (1) integratie bosdecreet in natuurdecreet, (2) vereenvoudiging van de subsidies, (3) wetgeving compatibel maken met andere beleidsthema's.

In 2021 lag het zwaartepunt op het eerste luik, met een volledige screening van het bosdecreet en het natuurdecreet, waarin wordt besproken welke artikelen opgenomen worden in het nieuwe natuurdecreet en hoe deze er moeten uitzien, en welke artikelen geschrapt worden. Uit de screening

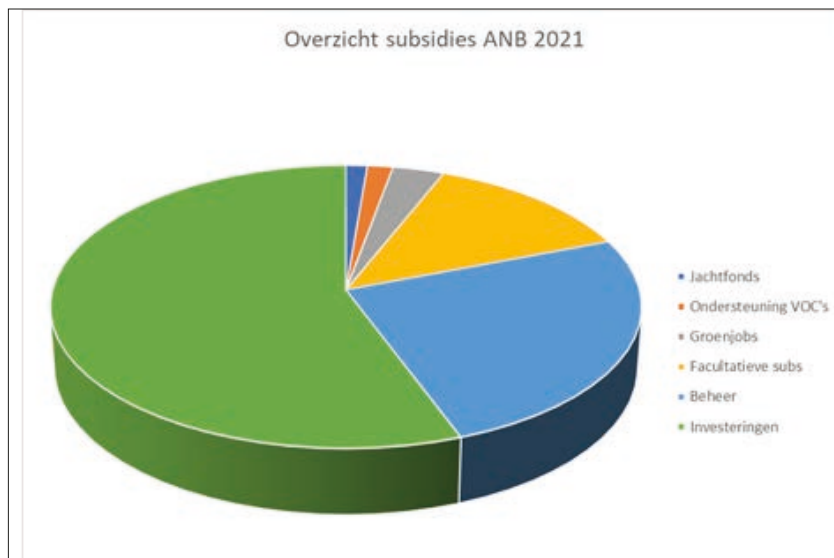
volgde een discussienota met knelpunten en door te hakken knopen. De verdere uitwerking hangt af van de beleidsbeslissingen die genomen worden.

De conceptnota rond de vereenvoudiging van subsidies, met voorstellen tot concrete wijzigingen, werd gefinaliseerd.

Natuur en Bos beheerde in 2021 meer dan 44 miljoen euro aan subsidies, gegroepeerd in zes grote categorieën.

Figuur 3 : Evolutie van de subsidies 2017-2021

Figuur 4 : Overzicht van de subsidies 2021

1.1.5. Strategisch programma 5: Fauna- en florabeheer

Dit programma organiseert het soorten- en wildbeheer, stemt ze op mekaar af en beperkt de schade en overlast door fauna en flora. Het is een uitgebreid programma, met 11 projecten en 25 werkpakketten. Het bevat onder andere de maatschappelijk belangrijke en gevoelige thematiek rond de wolf, everzwijnen en de (jacht op de) patrijs.

Een overzicht van de resultaten van 2021:

o Het wolvenplan van minister Demir werd verder uitgevoerd. Een gebiedsgericht plan voor Noord-Limburg met evenwichtige aandacht voor soortenbescherming, ontsnippering en jacht werd breed overlegd met het wolvenplatform en lokale actoren/besturen.

De Vlaamse Regering keurde de herziening goed van de subsidieregeling preventieve maatregelen. Op 26/11 werd een vernieuwde subsidieregeling voor niet-professionele veehouders goedgekeurd.

Het wolffencingteam is verder geprofessionaliseerd en versterkt om de vele dossiers op te vangen. Naar aanleiding van de aanvallen op runderen en pony's ging veel aandacht naar sensibilisering, met in de hoogrisicozone ook een aanbod van individueel advies voor veehouders door bedrijfsplanners

van VLM. Met het departement Landbouw werd onderhandeld om Europese steunmaatregelen van toepassing te maken voor wolfwerende maatregelen.

Samen met de betrokken sectororganisaties en lokale besturen maakten we het Interventieprotocol probleemsituaties wolf op, dat gebaseerd is op de ervaringen van zes Europese landen rond deze problematiek. In 2022 volgt een eerste evaluatie.

Het hele jaar door hebben we breed ingezet op communicatie, onder andere met een folder voor burgers, een vernieuwing van de mobiele wolvenexpo, de behandeling van talloze parlementaire en publieksvragen, en de voorbereiding van een kwestielijst.

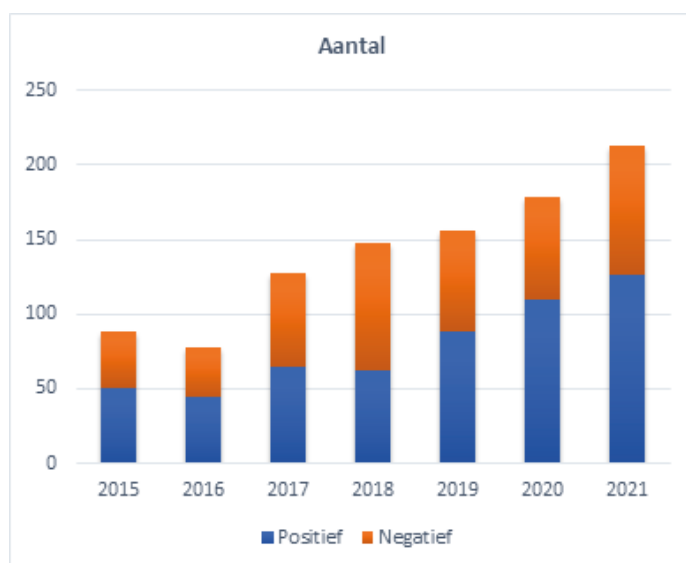
Natuur en Bos zette ook doorlopend in op betrokkenheid van/afstemming met alle stakeholders, onder andere via het burgemeesteroverleg (30 gemeenten onder leiding van de gouverneur), het wolvenplatform, sectoroverleg, en het internationale wolvenoverleg.

Dit dossier vraagt een enorme inzet van onze medewerkers. Zo beantwoordden we bijvoorbeeld honderden parlementaire en publieksvragen.

We maakten een aparte webpagina over alle aspecten van het samenleven met de wolf op: <https://www.natuurenbos.be/wolven>.

Verskillende 'early warning & rapid response'-ketteringen zijn actief op het volledige Vlaamse grondgebied.

- o We werkten inhoudelijk een beheerregeling uit voor grote meeuwen en stemden die af met een breed samengestelde stuurgroep. In afwachting van een passende beoordeling en een formele goedkeuring, voorzien voor 2022, werd al een meeuweninterventieteam kust opgericht.
- o We voerden het plan van aanpak everzwijn van de minister uit, met focus op schadepreventie, populatiebeheer en schadevergoeding. Het early warning & rapid response team werd verder uitgebouwd om de geografische verspreiding van everzwijn in te perken door snel te schakelen bij melding van everzwijn in de rand van het actuele verspreidingsgebied. Het draaiboek voor preventie en bestrijding van Afrikaanse varkenspest bij wild zwijn stemden we af in werkgroepen met diverse stakeholders, het wordt in 2022 afgewerkt. Een everzwijncoördinator met ondersteunend team start in het voorjaar van 2022. We werken doorlopend aan een vlotte schaderegistratie en verkennen momenteel de opties voor schadeverzekering. De voorziene wetgevende initiatieven in het everzwijnplan zijn in voorbereiding.
- o Het actieplan voor introductiewegen van invasieve uitheemse soorten is in opmaak en doorloopt vanaf 2022 de formele goedkeuringsprocedure. Voor diverse invasieve uitheemse soorten namen we coördinerende initiatieven, en zetten we in op actieve bestrijding in onze eigen domeinen: beheerregeling Aziatische hoornaar, LIFE-project stierkikker, bestrijding exotische muggen, bestrijding exotische waterplanten, ...
- o We rolden een nieuw en gestandaardiseerd telprotocol voor de voorjaarsstand van patrijs uit in nauwe samenwerking met de jachtsector. Om de hoge administratieve last van het digitaliseren van analoge kaarten voor patrijzentellingen te vermijden, werken we tegen volgend telseizoen aan een digitale app. We lanceerden een projectoproep voor herstel van leefgebieden voor akkervogels (binnen de Projectoproep soorten), die in het eerste werkjaar maar een beperkt succes kende.
- o Voor de politieke besluitvorming bereidden we een verzamelbesluit rond fauna- en florabeheer voor, met aspecten rond jacht, schade en invasieve uitheemse soorten. Het Jachtfonds wordt verder beheerd en ingezet in functie van de doelen van dit strategisch programma.
- o Een doeltreffende regeling voor vergoeding van schade door beschermde diersoorten, en een efficiënte behandeling van de aanvragen, zijn essentieel voor het draagvlak rond het samenleven met beschermde en bedreigde soorten. Het e-loket zorgt voor een laagdrempelige toegang. Het aantal aanvragen voor schadevergoeding nam ook in 2021 toe, waaronder tientallen dossiers als gevolg van wolf. Alle info over de schaderegelingen bundelden we overzichtelijk op onze website.

Figuur 5 : Evolutie en aantal schadedossiers

1.1.6. Strategisch programma 6: Vlaams Natura 2000-programma

Het instandhoudingsbeleid is ook een prioriteit van de minister, en is stevig ingebed in onze werking. Het vormt ook de kern van de eerste van onze drie strategische doelstellingen: 'Natuur en Bos draagt bij tot de verhoging van de biodiversiteit in Vlaanderen'.

De uitvoering van dit strategisch programma werd enigszins vertraagd door een aantal maatschappelijke en politieke beslissingen. Zo groeiden de opdrachten rond de opvolging van de PAS, maar werden ook bijzonder grote en tijdsintensieve extra opdrachten aan Natuur en Bos gevraagd, zoals een natuurherstelplan voor Vlaanderen, en in een latere fase een allesomvattend stikstofsaneringsplan, inclusief maatregelen, planning en budgettering.

Het eerste Vlaamse Natura 2000-programma 2016-2020 werd afgewerkt en geëvalueerd, het volgende programma 2021-2026 werd opgesteld. Dit programma bevat de taken, maatregelen en budgetten en werd midden 2021 ingediend bij de minister voor opstart van het politieke goedkeuringsproces.

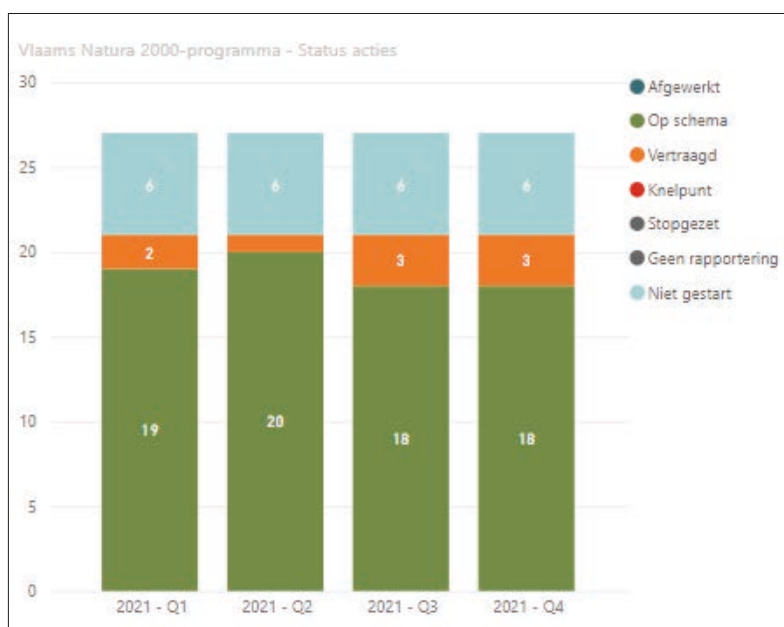
Enkele belangrijke resultaten in 2021:

- o De conceptnota voor het LIFE-SNaP (Strategic Nature Project, de opvolger van het IP, het Integrated Project; of ook B4B: Belgium for Biodiversity) werd in oktober ingediend bij de Europese Commissie en goedgekeurd.
- o De minister keurde in 2021 het Soortenbeschermingsprogramma (SBP) Akkervogels goed. Omdat dit SBP veel budget nodig heeft, is dit het enige SBP dat in 2021 door de minister werd goedgekeurd en is het een volwaardig alternatief voor 4 SBP's.
- o 4 andere SBP's zijn klaar voor goedkeuring of zitten in de laatste fase van opmaak (Antwerpse Haven 2, Bever, Otter, Kwartelkoning 2).
- o 4 SBP's werden verlengd (Hamster, Knoflookpad, Gladde slang en Heivlinder) waarbij de voorbereidingen voor vervolgsortenbeschermingsprogramma's al gestart werden voor de eerste drie SBP's.

- o We maakten de voortgangsdokumenten Natura 2000 met bijbehorende kaart op voor publicatie, met consultatie van de stakeholders.
- o De Vlaamse Regering keurden de specifieke natuurdoelen voor SBZ-V IJzervallei principieel goed op 16 juli.
- o We publiceerden de module Oppervlaktewater van de Voortoets.
- o We actualiseerden de Praktische Wegwijzers Eutrofiëring en Verzuring via lucht.
- o Op 31 december 2021 stond de teller voor aangekochte gronden in functie van de instandhoudingsdoelstellingen (IHD) op 1000 ha.

Als gevolg van rechtspraak kwam het PAS-dossier (Programmatische Aanpak Stikstof) in een stroomversnelling terecht. De rechterlijke uitspraak zette het voorlopige afwegingskader voor de vergunningverlening, met forfaitaire drempelwaarden op losse schroeven. De opmaak van een definitief afwegingskader kwam in de hoogste versnelling.

Dit uitermate complex dossier, met verschillende scenarioberekeningen, simulaties en modellering, en kostenberekeningen, bracht een groot werkvolume en herschikking van prioriteiten met zich mee, wat tot vertraging leidde voor de uitvoering van een aantal andere acties.

Figuur 6. Status uitvoering acties Vlaams Natura 2000-programma

Door de toename van het aantal SBP's (25) en de ruime waaier aan maatregelen die voor elk SBP een gebiedsgerichte doorvertaling moet krijgen, is het werkvolume en vereiste budget voor uitvoering op dit vlak sterk toegenomen. Het opmaak- en uitvoeringsproces werden doorgelicht, wat leidde tot aanpassingen op vlak van interne coördinatie, afstemming, prioriteiten en detailniveau.

Voor het tiende jaar op rij lanceerden we de projectoproep 'Projectsubsidies Natuur', gericht op investeringen die er mee voor zorgen dat Vlaanderen de Europese natuurdoelen haalt. Maximaal drie jaar na de goedkeuring moet het resultaat op het terrein zichtbaar zijn. De oproep sprak een ruim publiek van natuurverenigingen, regionale landschappen, bosgroepen, privé-eigenaars en lokale overheden aan. De minister keurde 61 projecten goed, voor een totaalbedrag van 6,2 miljoen euro.

We lanceerden in 2021 ook voor het eerst een oproep 'Projectsubsidies soorten', gericht op het ondersteunen van de SBP door het verbeteren van de leefgebieden van beschermde soorten buiten natuurgebieden. Negen projecten kregen een subsidie van samen ongeveer 100.000 euro, voor bijdragen aan het leefgebied van kamsalamander, vleermuizen, vliegend hert, patrijs en andere akkervogels.

Om de realisaties en de doelafstand beter te kunnen opvolgen; werkten we verder aan een dashboard met gepaste indicatoren en onderliggende dataverzameling. Sinds midden 2020 is een indicator voor het openstaande saldo actief, samen met een indicator passend beheer. Voor de habitats SBZ-H zijn we 719,9 ha dichterbij het doel gekomen.

Figuur 7 : Openstaande taakstelling SBZ-H van respectievelijk 01/01/2021 en 01/01/2022

Enkele blikvangers van het Scheldeprogramma en het Sigmaplan in 2021:

- o In de Polders van Kruibeke werd ruim 505 hectare land erkend als natuurreservaat. Het grootste overstromingsgebied van het Sigmaplan wordt zo ook het grootste natuurreservaat van Oost-Vlaanderen. Ook op het terrein werd er flink verder gewerkt met de realisatie van een natuurbelevingspad en extra leefgebied voor otter en woudaap over 1 ha.
- o Dorent (Zemst, Vilvoorde) werd opgewaarderd als volwaardig wetland met 2 ha nieuwe poelen en oude meanders voor kamsalamander, pimperlgraslanden en nieuwe routes om al wandelend of te paard het gebied te verkennen. Ook het beheerplan werd goedgekeurd voor dit 91 ha groot gebied. De komende jaren helpen Konikpaarden en Schotse hooglanders bij het natuurbeheer.
- o We ondersteunden De Vlaamse Waterweg bij de ontpoldering van het Groot Schoor in Hamme over een oppervlakte van 25 ha zodat er nu een getijdengebied van 60 ha is ontstaan.
- o Het ecologische herstel in Pikhaken ging van start en over 13 ha herstelden we door afgraving pimperlgrasland als leefgebied voor kwartelkoning en kamsalamander.
- o Het Sigmaplan werd ook lid van het European Rewilding Network. Overstromingsbescherming en rewilding kunnen hand in hand gaan, en zo meer ruimte maken voor wilde natuur, wildernis en wilde dieren.
- o In de Kalkense Meersen gaf minister Demir het startschot voor een globale basisvernatting met circa 10 cm over ongeveer 600 ha.
- o In het Antwerpse havengebied (linkerscheldeoever) ging het nieuwe, grensoverschrijdende samenwerkingsverband Grenspark Groot Saeftinghe voor vijf jaar van start. Maar vooral op terrein werden de bakens stevig verzet: in de Verrebroekse plassen herstelden we 50 ha leefgebied voor onder andere roerdomp en bruine kiekendief, kwam er 20 ha broedgebied bij voor kluut, visdief en zwartkopmeeuw, en werkt het Scheldeteam en de afdeling Terreinbeheer als één team dagelijks samen.

We stelden een monitoring- en onderzoeksplan voor 2022 op, dat kadert in een lijst met prioritaire onderzoeksvoorstellen voor de periode 2022-2025. Dit gebeurde in samenspraak met bevoorrechte partners, zoals INBO en VITO.

Een lijst van voortgangsindicatoren en projectfiches is bepaald.

1.1.7. Strategisch programma 7: Blue Deal

Blue Deal is een meerjarenprogramma voor valleierherstel en herstel van natte natuur binnen het relanceplan Vlaamse Veerkracht dat mee gefinancierd wordt door de herstel- en veerkrachtfaciliteit van de Europese Unie. Bijzondere aandacht gaat in dit investeringsprogramma naar het herstel en de bescherming van veengebieden (laagveen, hoogveen, veenbossen) die de grootste hoeveelheid water kunnen vasthouden en ook veel koolstof opslaan.

Met de 'Blue Deal' pakken we de strijd tegen droogte en waterschaarste aan. Als onderdeel van deze Blue Deal zetten we in op een groot investeringsprogramma om natte natuur in Vlaanderen te herstellen. Wetlands zijn nuttige gebieden in de strijd tegen overstromingen en droogte. Ze zorgen voor een grotere wateropvangcapaciteit en tragere afvoer waardoor het risico op wateroverlast verkleint. Extra natte natuur creëren is een van de beste manieren om ons te wapenen tegen droogte en tegelijk meer natuurlijke buffers te hebben tegen hevige regenval. Daarnaast slaan wetlands koolstof op en zorgen ze zo voor de reductie van broeikasgassen. Wetlands zorgen tenslotte ook voor verkoeling.

Samen met onze realiseren we een investeringsprogramma van verscheidene natuurprojecten via aankopen en inrichtingswerken voor een bedrag

van 70 miljoen euro. Daarnaast wordt er voor derden een oproep gelanceerd voor specifieke aankoop- en investeringssubsidies in het kader van natte natuur voor een bedrag van 30 miljoen euro. Verder voorzien we ook middelen voor specifieke vlaggenschipprojecten zoals Rivierherstel Leie en de Zwarte Beek.

Gezien de korte doorlooptijden van de relancebudgetten - maximaal twee jaar - en normale doorlooptijden van projecten die meerdere jaren bedragen, is het halen van de budgettaire doelen een uitdaging. We geven hier de hoogste prioriteit aan, en maken werk van een degelijke projectopvolging en prioritering van de personeelscapaciteit. Dit heeft geleid tot een vastlegging van 23.316.000 euro Blue deal-middelen in 2021. Ook in 2022 zetten we alles op alles om de Blue Deal-middelen volledig te benutten.

Projecten en realisaties in 2021 die in het oog springen zijn onder meer:

- o de versnelling van het SIGMA-programma: 1.205 ha o aankoop van 253 ha in Mol Postel, gebied ronde put
- o aanbesteding van het natuurinrichtingsproject Zwarte Beek voor 200 ha

1.1.8. Strategisch programma 8: Gebiedsgerichte samenwerkingsprojecten

Via dit programma realiseren we onze doelen samen met andere partijen en op terreinen van anderen.

Een belangrijke blikvanger in 2021 was het thema Nationale Parken en Landschapsparken.

De eerste belangrijke mijlpalen werden uitgezet en behaald om onze waardevolle natuurkernen via de erkenning als Nationaal park of Landschapspark te valideren.

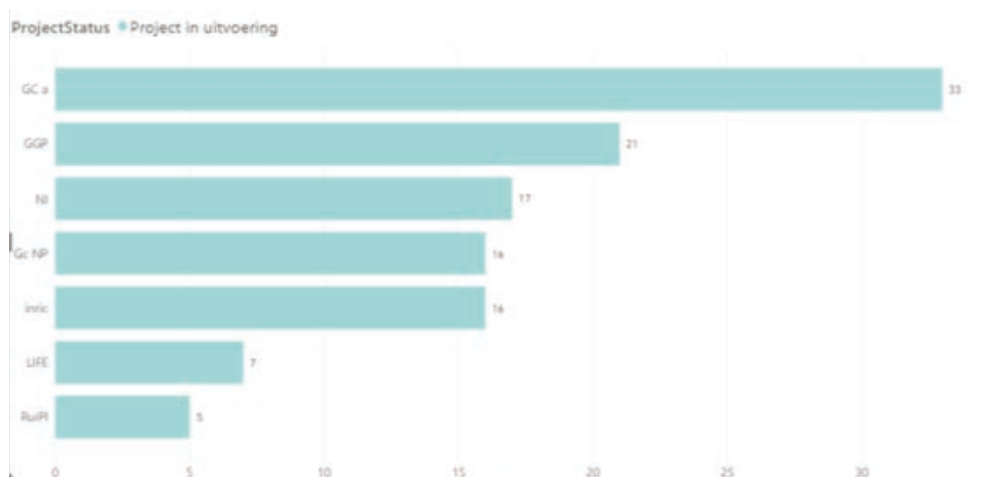
- o We ontwikkelden een beleidskader, inclusief governance en financiering, dat politiek gevalideerd werd, en vertaalden dit naar een open oproep die werd gelanceerd op 19 april voor zowel Landschapsparken als Nationale Parken.
- o De jury behandelde de 10 ontvangen dossiers voor de oproep Nationale Parken.
- o De voorbereidingen voor de oprichting van het Vlaams Parkenbureau zijn gestart. Dit bureau zal het Vlaamse Parkenbeleid coördineren.
- o Een decretaal kader voor de Vlaamse Parken werd opgesteld en bezorgd aan het kabinet voor verdere politieke besluitvorming. Dit ontwerp van 'decreet voor transversale landschapszorg en Vlaamse Parken' bevat naast het regelgevende kader voor de Parken ook enkele andere instrumenten om het landschapsbeleid te onderbouwen, onder meer de regeling rond de Regionale Landschappen.

De UNESCO-werelderfgoedreeks 'Oude en oerbeukenbossen van de Karpaten en andere regio's van Europa' werd in 2021 uitgebreid met zes nieuwe partnerlanden. Met 94 sites in 18 landen, waaronder België, is dit wereldwijd het enige werelderfgoed dat zoveel samenstellende delen met elkaar verbindt. Dit vraagt een samenwerking over de grenzen heen en illustreert de nauwe band van het beukenbos met de Europese cultuur. De erkenning als werelderfgoed is meteen ook een erkenning voor de samenwerking, en kan de verdere afstemming van het behoud en beheer alleen maar versterken.

Vijf bosreservaten in het Zoniënwoud dragen sinds 2017 de erkenning van UNESCO-werelderfgoed. Het Zoniënwoud is het enige bos dat zowel in Brussel, Vlaanderen en Wallonië ligt. De zeer nauwe samenwerking tussen de drie gewestelijke bosbeheerders en elk van de drie erfgoeddiensten resulteerde in een gezamenlijke structuurvisie.

Vijf uitgewerkte LIFE-projectvoorstellen werden ingediend.

De minister stelde een nieuw natuurinrichtingsproject Kraenepoel in. Om het proces Natuurinrichting te verbeteren, maakten we afspraken met VLM, in het bijzonder rond betere rapportering en afstemming voor een optimale inzet en focus van onze beide organisaties.

Figuur 8 : Overzicht lopende gebiedsgerichte werking-projecten

Legende: Gc a= andere gebiedscoalitie; GGP= gebiedsgericht project; NI= natuurinrichting; Gc NP= gebiedscoalitie Natuurpark; inr = inrichtingsproject; Life = Life project; Ruip = complex project

Een greep uit de realisaties vanuit onze gebiedsgerichte werking voor 2021:

- o In het Webbekomsbroek gingen grootscheepse werken van start binnen het Europees project LIFE Delta. Door het omvormen van afstervende populierenaanplanten en het herstellen van verruigde historische hooilanden creëren we extra leefgebied voor enkele Europese doelsoorten, maar heel wat meer soorten zullen hier mee van profiteren. Tegelijk zorgen we voor overstromingsbescherming en een robuuster waterbeheer tegen de verdroging.
- o 61 projecten kregen een projectsubsidie natuur, goed voor een recordbedrag van 6,2 miljoen euro, met EU-cofinanciering (PDPO). Nieuw in 2021 was dat, naast een klemtoon op Europese natuurdoelen, een grote focus werd gelegd op natte natuur in het kader van de Blue Deal van de Vlaamse regering.
- o Het gebied De Wijers kreeg in Herkenrode een eerste van 17 nieuwe bakens, die geplaatst worden langs de verschillende invalswegen naar het gebied, om bezoekers welkom te heten in het land van 1001 vijvers. De bakens verwijzen met houten rietstengels en de roerdomp naar de sterktes van het gebied - water en Europese topnatuur - en zijn een mijlpaal in de uitbouw van De Wijers als natuurtoeristische bezienswaardigheid.
- o Het Natuurgebied Kloosterbeemden ondergaat een indrukwekkende metamorfose via LIFE Narmena, waarbij tegelijk gewerkt wordt aan habitatherontwikkeling en het verminderen van overstromingsrisico's. Een audiowandeling van 6 km in Kloosterbeemden en Demerbroeken leidt de bezoekers door dit project.
- o Twee nieuwe uitkijkpunten in het natuurgebied het Aanwijs in Beernem, waaronder een uitkijktoren van 10 meter, bieden de bezoekers een mooi zicht op de plassen en de unieke natuur in een kwetsbaar natuurgebied dat niet openbaar is.
  - o Samen met de Bosgroep Kempen Noord en particuliere boseigenaars werden in Hoogstraten uiterst zeldzame hoogveenrelicten hersteld.

Hoogveen is een van de meest zeldzame natuurtypes in Vlaanderen. Het groeit bijzonder traag en is door veenontginning en andere invloeden bijna definitief verdwenen.

- o Binnen het SBP vroedmeesterpad zette de minister een eerste reeks van 1200 opgekweekte jonge vroedmeesterpadjes uit in een steengroeve in Overijse. Daarna volgden nog uitzettingen op vier locaties. De komende jaren volgt een jaarlijkse bevoorrading, en worden nieuwe locaties toegevoegd. Dit gebeurt met Europese steun.
- o Binnen het Interreg project VEDETTE werd in het Westhoekreservaat een 7 hectare groot stuifduin hersteld. Zandverstuiving is als het ware de motor voor een vitaal duinenlandschap boordevol flora, fauna en fungi. Monitoring gedurende de volgende vijf jaar moet uitwijzen hoe succesvol dit duinherstel is.
- o Het Nederlandse televisieprogramma Vroege Vogels maakte in september een uitzending over het Zwin Natuur Park en de Kalmthoutse Heide.

De gebiedswerking van Natuur en Bos had in 2021 de handen meer dan vol met de wolf.

Crisiscommunicatie was aan de orde van de dag. We investeerden zeer veel in overleg met de doelgroepen, beschermingsmaatregelen en schadevergoedingen.

Een protocol voor het omgaan met probleemwolven werd opgemaakt en gecommuniceerd door de minister begin 2021. Het gebiedsgericht wolvenplan voor Noord-Limburg wordt uitgevoerd, op het wolvenplatform wordt overleg gevoerd met alle betrokken partijen. Bijkomende middelen werden uitgetrokken voor subsidie van wolfwerende beschermingsmaatregelen, met inzet van het Wolf fencing team, voor veehouders en voor niet-professionele landbouwers. De handhaving werd versterkt. Bovendien moesten we ook een onafgebroken stroom van parlementaire en publieksvragen over de wolf beantwoorden.

1.2 Reguliere werking Terreinbeheer

De dagdagelijkse werking van de afdeling Terreinbeheer zorgt voor de uitvoering en ondersteuning van de strategische programma's op onze eigen terreinen. We houden hierbij ook rekening met onze andere strategische doelen: beleving en valorisatie (zie ook verder).

De totale oppervlakte in eigendom is 47.543 ha, daarnaast hebben we nog 37.366 ha openbare bossen en militaire domeinen in medebeheer.

We voeren onderhoudswerken uit voor het behoud en verbetering van bestaande aanwezige biodiversiteit, voor bebossing, vernatting, Europese habitats en soorten, belevingsinfrastructuur,...

Voor sommige terreinwerken werken we samen met sociale werkplaatsen.

Enkele blikvangers van 2021, met focus op onze strategische programma's:

- o Terreinbeheer zette voluit de schouders onder de bosuitbreiding en de Blue Deal. 154 ha bosuitbreiding (zie SP1 Bosuitbreiding) gebeurde op eigen terreinen. 273 ha werden aangekocht voor toekomstige bebossing (bossencompensatiefonds inbegrepen) Voor bebossing, vernatting en realisatie van de Europese en andere natuurdoelen kochten we in totaal 1011 ha aan voor meer dan 34 miljoen euro.
- o In uitvoering van SP2 'Meer natuur in Vlaanderen' keurden we voor meer dan 2.500 ha natuurbeheerplannen goed: Dijlevallei (627,4 ha), Malakof (27,7 ha), Zevenbronnen (31,78 ha), Militair domein Brustem (132,32 ha), Bermen Albertkanaal tussen Eigenbilzen en Kanne (148 ha), Het Hobos (240 ha), MD Grobbendonk (192,6 ha), Postelse Bossen (540,9 ha), Vallei van de Caliebeek & Militair domein Tielenkamp (609 ha), Gaasbeek-Groenenberg-Laarbeekvallei-Zuunbeekvallei.
- o De hevige brand in Natura 2000-gebied Groot Schietveld in het voorjaar 2021 (Brecht/Wuustwezel/Brasschaat) veroorzaakte brandschade op een oppervlakte van ongeveer 570 ha. Sinds de brand werken we hard aan het herstel van het gebied, dit zal de komende jaren verder gezet worden.
- o In het deelgebied Gorenbroek in Zelem herstelden we het Grote Zeggenmoeras. Na de eerste maaibeurt baltsten enkele watersnippen er weer, net als vele jaren geleden. In 2021 zorgde het inrichtingsbeheer op maat van de grauwe klauwier voor vier broedkoppels van deze iconische vogel, maar ook de geelgors en nachtegaal profiteren van de uitgevoerde werken.
- o In Rotbroek zetten we in op veenherstel. Door de opkuis van diepe grachten en oude weekendverblijven werd het niveau van het grondwater hersteld en krijgt de hieraan verbonden vegetatie weer alle kansen
- o In natuurgebied De Maatjes versterkten we de habitats voor moeras- en weidevogels. De Maatjes vormt samen met de Wuustwezelheide en het Groot Schietveld een belangrijk vogelrichtlijngebied (SBZ-V: BE2101437). Tijdens de werken werd houtige vegetatie verwijderd, slib/grond uit vijvers en poelen geruimd en afgevoerd, bestaande oevers afgeschuind en plaatselijk werd 15 cm toplaag van een weiland over circa 1,3 ha afgegraven en weggevoerd.
- o Fase 3 van het project heideherstel in het Drongengoed in Aalter-Maldegem werd uitgevoerd op kleine percelen door stronkenfrozen en plaggen. Deze kleine heiderelicten zullen dienen als open plekken en interne bosranden. Opmerkelijke locaties zijn een oude jachtput die omgevormd werd tot een lichtrijk heideven en een groeiplaats van Gagel die sterk verbeterd werd. Op verschillende plaatsen vertraagden we de afwatering van het gebied en tot slot maakten we werk van terreinprofilering van de grote heidevelden om machinale maaiwerken mogelijk te maken.
- o We voerden maaiwerken uit voor het behoud of herstel van soortenrijke en bloemrijke vegetaties. Het is belangrijk om het maaisel af te voeren om soortenrijke vegetaties te krijgen. Naast het maaien van graslanden in verschillende natuurdomeinen, maaiden we in de Viconia Kleiputten het riet in de winter om een dichte rietvegetatie te bekomen die ideaal is voor allerlei weidevogels.
- o In mei 2021 kwamen twee ooievaarsjongen uit het ei in Webbekoms Broek in Diest. Heel bijzonder omdat er zelden spontane nieuwe broedgevallen zijn buiten de welgekende kolonies van Planckendaal en het Zwin. Het beheer van dit natuurgebied werpt dus zijn vruchten af.
- o De vijvers van de Watering op de grens van Mol en Arendonk werden opgevaardeerd tot leefgebied van de roerdomp. De inrichtingswerken omvatten slibuiming, herstel van de lekke dijken, het gebied berijdbaar maken voor onderhoudsbeheer, het operationeel maken van de op- en afslaatconstructies zodat het kanaalwater gecontroleerd in cascade door de vijvers kan stromen, en de aanleg van rieteilanden als broedplaats voor de roerdomp. Na de werken werden de vijvers terug bepoet met vis. Dit leverde in 2021 het eerste broedgeval op van bruine kiekendief.

- o Op het militaire domein Kamp Beverlo versterkten we de nog aanwezige populaties van het gentiaanblauwtje door de habitatkwaliteit te verbeteren. We deden dit door maaiwerken om vergrassing tegen te gaan, het afschrappen van dichte strooisellagen, het bestrijden van jonge boomopslag van berk en den, en tenslotte het dempen van verschillende afwateringsgrachten. De komende jaren checken we het effect van deze maatregelen, zodat we kunnen bijsturen waar nodig.
- o In de Similiduin in Nieuwpoort herstelden we open duinbiotopen, maakten we extra poelen, en vormden we stapsgewijs sommige kunstmatige populierenaanplantingen om tot meer natuurlijk duinbos. Extra wandellussen en een uitkijktplatform verhogen de natuurbeleving.
- o In de provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant braken we - al dan niet asbesthoudende - gebouwen en constructies af op aangekochte gronden om duurzaam natuurbeheer te starten. Het ging om (restanten van) loodsen, ingestorte bungalows, allerhande koterijen en uitgebrande caravans. In 2021 werden de sloopwerken - in totaal 62 werven van wisselende omvang - gebundeld tot één bestek. Binnen dit bestek werd ook gelet op de opruim van sluikestort binnen de site, het veilig verwijderen van asbest, en het weghalen van ondergrondse constructies zoals septische putten en stookolietanks.
- o Park Vordenstein in Schoten kreeg opnieuw de felbegeerde Green Flag Award, een internationaal kwaliteitslabel voor duurzaam beheerde parken en groene ruimten.

1.3. Vergunningen, advisering en subsidies

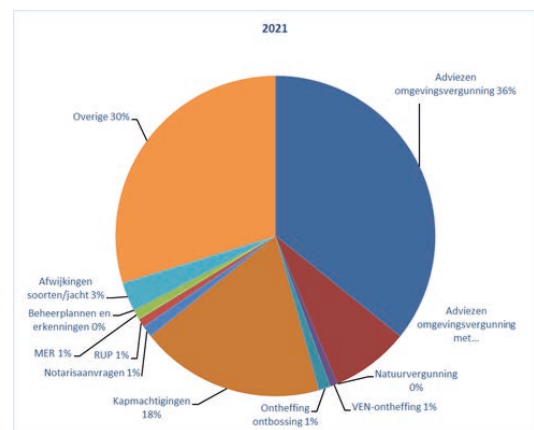
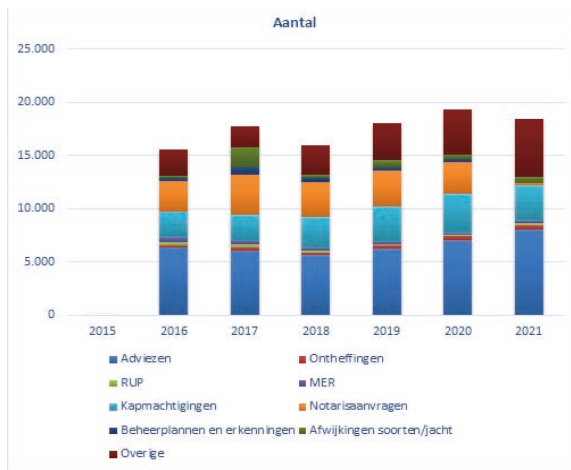
We realiseren de strategische programma's niet alleen door terreinrealisaties, maar ook door sturende instrumenten zoals het vergunningenbeleid.

Dit beleid vraagt een permanente afweging tussen het beschermen van de actuele en toekomstige natuurwaarden, en het realiseren van de prioriteiten van de minister enerzijds en het mogelijk maken van de invullingen van andere maatschappelijke noden anderzijds (industrie, mobiliteit, wonen, energieproductie, recreatie, ...)

Het gaat om een omvangrijke dossierstroom. Enkele in het oog springende vaststellingen zijn:
 o We behandelden bijna 18.000 dossiers over vergunningen en adviezen

- o Het aantal passende beoordelingen nam verder toe, met meer negatieve beoordelingen als gevolg van het verstrengde stikstofkader
- o De goedkeuring van ongeveer 80 nieuwe natuurbeheerplannen en de omzetting van ongeveer 130 bestaande beheerplannen naar een natuurbeheerplan
- o Omvangrijke bedragen – ruim 24 miljoen euro - gingen naar investeringssubsidies
- o Het aantal goedgekeurde ontbossingsdossiers nam af met 20 %

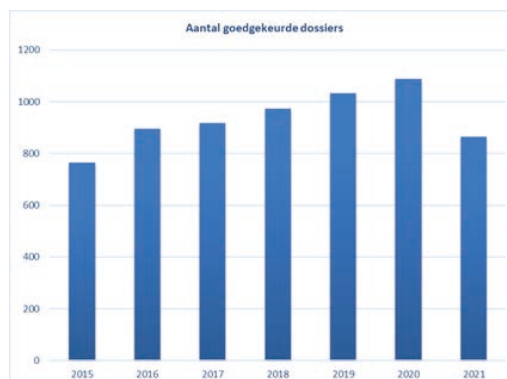
Info over het luik subsidies vind je terug bij SP4 (zie hoger).

Figuur 9 en 10 : Vergunningen en adviezen

Figuur 11 : Passende beoordelingen

Figuur 12 : Ontbossingen

1.4. Handhaving

Het sluitstuk van het beleid is de handhaving. Een nieuw meerjarenplan handhaving 2021-2025 werd goedgekeurd en ingediend als input voor het vijfjaarlijkse handavingsprogramma van het Departement Omgeving. Dit plan ambieert een proactieve en risicogebaseerde omgevingshandhaving. Accenten voor deze planperiode zijn specifieke aandacht voor de doelgroep landbouwers door opmaak van een digitaal vormingspakket door Inverde en het ter beschikking stellen van een informatieve kaart van beschermde graslanden buiten de landbouwstreek De Polders, voor de doelgroep beherende overheden en voor een verhoogd toezicht met het oog op de bescherming van de wolven in het Limburgs wolvegebied.

Samen met INBO en VITO ontwikkelden we een applicatie om met satellietbeelden snel potentieel gescheurde beschermde graslanden op te sporen. De testen zijn succesvol, de uitrol van proefopzet naar regulier proces is aan de gang.

Het opmaken van een inspectieplan in uitvoering van het Nagoya-decreet werd opgestart.

Door in te zetten op sensibilisatie en informatie neemt de verhouding aanmaningen/processen-verbaal nog steeds toe.

De cijfers voor 2021:

- o 1510 aanmaningen
- o 652 processen-verbaal
- o 327 bestuurlijke maatregelen
- o 1 veiligheidsmaatregel
- o 632 verslagen van vaststellingen

Enkele in het oog springende acties van Natuurinspectie haalden ook in 2021 de pers. Zo werden in Balen drie jagers betrapt met zeven pas geschoten houtsnippen - een beschermde soort waarop niet mag gejaagd worden - en op het bezit van verboden wapens, gif en illegale jachttuigen.

Meer cijfers vind je in het afzonderlijke handavingsrapport dat het agentschap elk jaar publiceert.

1.5. Beleving van natuur

Het succes van het natuurbeleid staat of valt met het draagvlak bij de Vlaamse bevolking. Daarom zet Natuur en Bos sterk in op natuurbeleving en toegankelijkheid van natuur. De coronacrisis zorgde voor een extra impuls en maakte het belang van nabije en beleefbare natuur duidelijk. Hierop speelden we in via het strategisch programma Natuur overal (SP3, zie hoger).

Maar ook bij de uitvoering van de andere strategische programma's en bij het reguliere terreinbeheer is er steeds aandacht voor de belevingsaspecten. Dit kan gaan over onthaal- en belevingsinfrastructuur, speelnatuur, sportnatuur, 'gezondheidsnatuur', ...

De opgestarte visieontwikkeling rond beleving namen we in 2021 op in een ruimer kader: de actualisatie van de Beheervisie Openbare Bossen. Begin 2022 mondt dit uit in een visiedocument.

Op eigen terreinen realiseerden we onder andere volgende natuurbeleving:

- o Slibruiming van de kanaalvijver en de kasteelvijver in het Park van Coloma en het plaatsen van nieuwe schanskorven moet de waterkwaliteit van deze historische vijvers sterk verbeteren. Naast de internationaal befaamde Rozentuin en het kasteel

vormen ook de vijvers in het Park van Coloma een belangrijk historisch onderdeel van dit unieke domein van vijftien hectare.

- o In de Duinbossen in Wenduine openen we een nieuw uitkijkplatform met een uniek uitzicht op de weidse omgeving. Het gebied 'De Duinbossen' behoort tot het Natura 2000-netwerk van beschermde gebieden in Europa, het beheer streeft naar een structuurrijk en meer natuurlijk bos met veel open plekken, mosduin, duingrasland met duinpannes en een gevarieerd duinstruweel, zodat de waardevolle biodiversiteit verder kan ontwikkelen.
- o Een houten trekveer zorgt sinds dit jaar voor een avontuurlijke overzet naar het gebied 'Oude Schelde Appels'. De wandellus is nu volledig, zonder dat de recreant over de openbare weg moet.
- o De 10 ha open speelzone 'Scheldeveld' in het Parkbos in Gent werd ontworpen en ingericht aan de hand van tekeningen, knutselwerkjes en gigantische maquettes van de kinderen en jongeren uit De Pinte. Daarnaast werd in het Parkbos ook 15 ha nieuw bos aangelegd.

- o In het Landschapspark Bulskampveld vernieuwden we het wandelnetwerk. Het verbindt nu de toeristische regio's Brugse Ommeland (West-Vlaanderen) en Meetjesland (Oost-Vlaanderen). De uitbreiding van 150 km naar 225 km zorgt dat het wandelnetwerk ongeveer het hele Landschapspark Bulskampveld aandoet. Via de knooppunten lopen wandelaars door historische bosgebieden zoals de Vagevuurbossen, de Vorte Bossen en het Provinciedomein Bulskampveld. De twee nieuwe bruggetjes over de Rivierbeek zorgen meteen ook voor een uitbreiding naar Kampveld.
  - o Tijdens de zomer van 2021 testten we een reservatiesysteem voor de bivakzones uit en werkten we samen met een externe bewakingsfirma voor de controle 's avonds en tijdens de weekends. Zowel de bezoekers als de lokale beheerders ervoeren deze test erg positief. Het reservatiesysteem was gebruiksvriendelijk en gaf de kampeerder en de lokale beheerder zicht op de beschikbaarheid/bezetting van een bivakzone. Ondanks de natte zomer telden we meer dan 1.000 reserveringen.
  - o De fiets- en wandelpaden in de Zwinduinen en -polders in Knokke-Heist werden opnieuw ingericht: ze werden gefreesd en kregen een nieuwe top laag.
  - o Eén van de kroonjuwelen van Natuur en Bos is het Zwin Natuur Park, een samenwerking met de Provincie West-Vlaanderen, met het kijkcentrum en de inrichting van de Zwinvlakte als grote troeven. Het Zwin heeft een internationale uitstraling, met in 'normale' jaren meer dan 100.000 bezoekers per jaar. De mooie resultaten van de grootschalige inrichtingswerken in het Zwin, met onder meer de realisatie van duingraslanden, vochtige duinvalleien, rietmoeras, boomkikkerbiotoop, belevingselementen, ... trekken massaal veel bezoekers aan. Een bijkomende troef was de succesvolle tentoonstelling van de Verdwenen Zwinhavens. Deze zomer liepen we ook de eerste en langste grensoverschrijdende natuurloop in in het Zwin.
  - o Dankzij het GIS-project 'opmaak toegankelijkheidsregelingen' werden 61 toegankelijkheidsregelingen voor onze natuurdomeinen goedgekeurd. Deze toegankelijkheidsregelingen zorgen voor duidelijkheid op het terrein en verbreden de mogelijkheden voor recreanten in onze natuurdomeinen. Dit past binnen SP3 Natuur overall.
  - o In september vond de demodag Revalideren in het bos plaats in het Parkbos Gent. Samen met de Artevelde Hogeschool toonden we hulpmiddelen die personen met een fysieke beperking en verminderde mobiliteit kunnen gebruiken om de natuur van dichtbij te benaderen, samen met spelelementen, zoals geocache op maat, en een functioneel revalidatie- en oefenprogramma.
- Extra inspanningen gingen ook naar de Vlaamse Rand rond Brussel met onder meer gerichte aankopen, het aanleggen van ecologisch-recreatieve verbindingen, het verhogen van belevingswaarde en ontsluiten van natuurgebieden, samenwerking met verenigingen en

private eigenaars, en subsidiëring van kleinschalige initiatieven van gemeentebesturen. We organiseerden opnieuw een succesvolle editie van de projectoproep Groene Rand samen met het Vlaamse Randfond: 2 miljoen euro projectsubsidies werden toegekend aan negen projecten die zorgen voor bijkomend toegankelijk groen in de Vlaamse Rand, samen goed voor 70 voetbalvelden extra toegankelijk groen.

Een specifieke nieuwsbrief voor de Vlaamse Rand zet de realisaties en events in de kijker.

We spraken doelgroepen aan en maakten hen warm voor natuurbeleving, we startten overleg op met Sport Vlaanderen en de wielervederaties rond de mountainbikeproblematiek. De samenwerking in het netwerk Natuur & Gezondheid en met het Het Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden (VIPA) bouwden we verder uit.

1.6. Duurzame valorisatie

Voor de duurzame valorisatie staat in belangrijke mate Natuurinvest in, die als partner van Natuur en Bos zorgt voor de vermarkting van de producten uit de openbare natuurdomeinen.

De belangrijkste producten van Natuurinvest zijn de houtexploitatie, de concessies, de kortetermijnverhuur, en de opleidingen van Inverde. Ondanks de aanslepende coronacontext werden de vooropgestelde resultaten op het vlak van productvermarkting (houtverkoop, concessies, ticketverkoppen, opleidingen, ...) ruimschoots gehaald.

Houtexploitatie

Na enkele problematische jaren herstelde de houtmarkt zich en kende de houtprijs een sterke stijging. Het derde Houtpark, waarbij uitgezocht kwaliteitshout geveild wordt (600 m3), was een succes. Een module voor online houtverkoop is opgemaakt. Zie <https://www.natuurinvest.be/houtverkoppen>.

Nieuw voor het Houtpark van 2022 is dat er een luik Makershout aan toegevoegd wordt. Makershout is de uitwerking van een goudensprinkhaanproject – onze innovatiewerking – en stoelt op het idee om 'resthout' dat anders energiehout wordt of in het bos blijft liggen, een hoogwaardige toepassing en bestemming te geven. Het gaat om kleine hoeveelheden 'speciaal hout' (wortelknollen, maserhout, wortel- en takaanzetten, stamhout en stamschijven van verschillende houtsoorten) voor ambachtelijke houtbewerking (beeldhouwen, muziekinstrumenten, hout draaien, meubelmakerij...). Het gaat dus om echte upcycling.

Zie <https://www.natuurinvest.be/houtverkoppen/makershout>.

We werken ook verder aan het FSC-certificeren van Vlaamse bossen via ons groepscertificaat. In totaal telde dit groepscertificaat eind 2021 27.780 ha, waarvan 17.050 ha of 61 % toegekend is aan domeinen van Natuur en Bos.

Concessies

Voor 58 gebouwen loopt een commercieel contract, afgesloten met Natuurinvest. In een aantal strategische dossiers was er een doorbraak: de Kosmos in Westouter, de Smeetshoeve in Bocholt en de Priorijkerk van Hoeilaart. Budgettaire verwickelingen zorgden voor vertragingen in het dossier van de onthaalpoort Groenendaal.

Bij het toekennen van concessies houden we expliciet rekening met de rechtstreekse of onrechtstreekse impact van de investeringen op het milieu, de

maatschappij en de economie. Zo gunden we een aantal concessies met specifieke aandacht voor duurzame restauratie, aanplantingen, vergroening van de omgeving, innovatieve renovaties van erfgoedpanden met duurzame en oorspronkelijke materialen en behoud van de originele vorm, investeringen in hernieuwbare energie en isolatie, herstel van de waterhuishouding, aanbod van producten uit eigen moes- en kruidentuin, streek-, fairtrade- en korteketenproducten in horecazaken, zero waste uitbating, ...

Innovatie

Grassco, een publiek-private samenwerking voor de valorisatie van grasmaaisel, werd officieel opgericht in september 2021. Grassco maakt circulaire grondstoffen (isolatievezels, substraat, grassap en andere) via raffinage van natuurmaaisel en biedt zo een duurzame, goedkopere en innovatieve oplossing voor de verwerking van natuurmaaisel. De oprichting, via een innovatieve overheidsopdracht, vloeide voort uit het Europese project GrasGoed – Natuurlijk Groen als Grondstof.

Ondertussen is het bedrijf operationeel en verwerkte het al 425 ton maaisel uit onze domeinen. Bovendien werd ongeveer 1.200 ton maaisel uit onze domeinen ingekuild voor verwerking in de wintermaanden. We realiseren hiermee een eerste stap richting duurzame verwerking van maaisel en besparen in deze fase zowat 30 k euro aan te betalen 'gatefee'.

Kennis- en opleidingscentrum

Via het opleidingscentrum Inverde kunnen grondeigenaren, leden van natuurverenigingen en bosgroepen, professionelen in de groensector, gemeentepersoneel, professionele tuin- en landschapsarchitecten, ..., kortom iedereen die actief is bij het beheer van onze Vlaamse groene ruimte, op maat opleiding krijgen en gecertificeerd worden. Natuurinvest heeft de performantie van haar opleidingscentrum de laatste jaren stelselmatig opgedreven. Na een kleine dip in 2020 kende Inverde in 2021 een topjaar. Geflankeerd door Ecopedia en de digitale leeromgeving (LMS) biedt Inverde ook online kwalitatieve leertrajecten, wat zich toont in de goede cijfers voor zowel het open aanbod als de opleidingen op maat. Interessante webinars bekoorden trouwe én nieuwe klanten.

Door het aanbieden van blended opleidingen behaalden nooit eerder zoveel cursisten het getuigschrift Natuurmanagement Basis. Sommige cursisten kozen zelf voor een blended traject. Anderen kozen voor een klassiek traject, dat noodgedwongen

werd omgevormd tot een blended traject. De tevredenheid bij beide groepen was zeer hoog.

Ook voor andere carrièreswitchopleidingen zoals Treeworker en Ecologische Tuin- en Landschapsinrichting vond Inverde creatieve oplossingen om ervoor te zorgen dat de lessen en excursies steeds op een veilige manier konden plaatsvinden. Daarnaast kende het zeer gespecialiseerde - en voor Vlaanderen unieke - Postgraduaat Tree Manager in samenwerking met Vives Hogeschool een sterke start met 100 % bezetting. Ook hier zijn de vooruitzichten uitstekend: meer dan 80 % van de bijna 300 plaatsen in langlopende opleidingen die starten in 2022 zijn reeds bezet.

In totaal werden in 2021 1388 opleidingsdagen georganiseerd (325 Natuur en Bos, 692 Open Aanbod,

371 opleidingen op maat), goed voor een ontvangst van € 1.143.634. Hiermee werd het vooropgestelde doel van 1200 opleidingsdagen ruimschoots overschreden.

Het in 2020 gelanceerde Tuinranger-project kende in 2021 een sterke doorstart met heel wat persweerklink. 22 gemeenten namen deel, en nog eens 14 gemeenten hebben toegezegd om in 2022 op te starten. Meer info over dit project vind je op <https://www.tuinrangers.be/>

Ecopedia (<https://www.ecopedia.be/>) is in de sector intussen algemeen erkend als platform voor de borging en verspreiding van kennis. Het is nu al hét centrale kennisdelingsplatform voor alles wat de exotenproblematiek aangaat. Het platform kent nog steeds een stijgend gebruik.

1.7. Internationaal beleid

Belangrijke ontwikkelingen rond biodiversiteit deden zich voor op het internationale en Europese vlak. In het kader van de EU-biodiversiteitsstrategie 2030 en bijbehorend actieplan - een dossier waarvoor Natuur en Bos de Vlaamse en Belgische piloot leverde - gebeurde heel wat voorbereidend werk voor het opmaken van een 'Pledge' voor de uitvoering van de verbintenissen tegen 2030 van de EU-biodiversiteitsstrategie, met twee onderscheiden sporen: natuurbescherming en natuurherstel. Op vraag van de andere gewesten en federale overheid neemt Natuur en Bos ook het pilotschap van

de implementatie van deze strategie op zich (het Framework Ecosystem Restoration).

In functie van de verdere afspraken tussen de lidstaten en de Europese Commissie, werken we het plan van aanpak op Vlaams niveau (de 'Vlaamse Pledge') af in 2022.

Er wordt constructief samengewerkt met de andere gewesten en met het federale beleidsniveau.

2 Een performante, duurzame en innovatieve organisatie

Natuur en Bos wil een performante, resultaat- en klantgerichte organisatie zijn, waar het aangenaam werken is. We oriënteren ons uitdrukkelijk naar de noden van de maatschappij.

2.1. Innovatie

Innovatie staat al sinds 2017 expliciet op de agenda van Natuur en Bos.

In 2021 werkten we intensief aan het goudensprinkhaanproject Makershout (zie hierboven) en aan het innovatieproject 'Domestic offset via natuurontwikkeling in eigen beheer', wat een sterk beleidsmatig project is waarbij het beleidskader nog moest ontwikkeld worden. De business case van dit laatste project levert veel bruikbaar materiaal en inzichten op voor de toekomstige aanpak op Vlaams niveau rond koolstofopslag. Koolstofopslag en carbon farming komt immers op EU-niveau prominent op de agenda in 2022.

De meeste inzet en aandacht ging naar het innovatietraject Stedelijke natuur, dat zich in 2021 uitkristalliseerde in verschillende werkpakketten en partnerschappen. We hanteren een holistische benadering waarbij stedelijke natuur benaderd wordt als een weefsel dat de stad doordeesemt en zijn biotoop deelt met de mens. Hierbij worden tegelijk biodiversiteits-, klimaat-, leefomgevings- en welzijnsdoelen gerealiseerd. We werken toe naar een nieuw instrument – het natuurweefselplan – waarbij

het beheer van stedelijke natuur wordt opgenomen in samenwerking tussen bestuur, burgers, middenveld en bedrijven.

In dit dossier neemt Natuur en Bos de regisseursrol op: van het vormgeven van de inhoud van dit nieuwe concept en instrument, over experimentele toepassing in projecten en leerlandschappen tot kennisverspreiding en vorming. Het kennisnetwerk rond stedelijke natuur zal een belangrijke hub hebben in het Natuurhuis Brialmont, waarvoor de minister in 2021 de samenwerkingsovereenkomst met AG Vespa en de stad Antwerpen ondertekende, en dat ook meermaals in de pers kwam.

De resultaten van het project 'revalideren in het bos' konden we met vertraging door coronabeperkingen, demonstreren in september 2021.

Innovaties worden ook los van de specifieke innovatiewerking gerealiseerd, bijvoorbeeld het Grassco-project van Natuurinvest (zie hoger) en een aantal IT-toepassingen zoals het gebruik van blockchaintechnologie of het werken aan een digital twin-omgeving.

2.2. ICT – Radicaal digitaal

De voortdurende uitdagingen door de pandemie zorgden voor extra druk en vraag naar het versnellen van de digitale transformatie van onze processen en toepassingen. Diezelfde uitdagingen zorgen echter ook voor vertraging bij het uitrollen van een aantal systemen, waardoor het zoeken is naar nieuwe evenwichten en aangepaste methodes bij het uitvoeren en het verder inplannen van de verschillende programma's en projecten.

In 2021 werkten we aan het digitaliseren van interne ondersteunende processen (onder andere

rond HR en Logistiek) door het uitbreiden van het dienstenportaal. Zo werd onder meer de in- en uitstroom van medewerkers gedigitaliseerd en verder geautomatiseerd, met een koppeling naar de processen van ICT en Logistiek, om zo snel de nodige materialen te voorzien die nodig zijn bij het uitvoeren van de taken van de betrokkenen.

Daarnaast schakelden we ook een versnelling hoger in de processen rond onze dienstverlening (dossierbehandeling en adviesverlening), in het bijzonder het verwerken van aanvragen die

ingediend worden via ons digitaal platform. Dit gaat onder meer over verschillende subsidiestromen zoals de Projectsubsidie Natuur (PSN), de projectoproep Natuur in Je Buurt en bebossingssubsidies, maar ook over adviezen (bijvoorbeeld de Voortoets-tool uitbreiden en verbeteren voor een efficiëntere en uniforme besluitvorming rond de passende beoordeling) en vergunningen (digitalisering van het end-to-end proces voor het behandelen van kapmachtigingen).

Om de efficiënte dienstverlening aan burger, doelgroepen en maatschappij nog verder te verbeteren, voegden we een reeks subsidiestromen toe aan ons digitaal platform. Zo werd de subsidie voor bebossing uitgewerkt en ontsloten via de bosteller-website en ontwikkelden we verschillende digitale loketten.

Onder de noemer 'TerraService' willen we gericht informatie geven over verschillende thema's en regelgeving, en de dienstverlening van Natuur en Bos transparant uitleggen en laagdrempelig ontsluiten. Het vernieuwen van de website van Natuur en Bos en het aanbieden van een dienstenwebsite aan

doelgroepen en lokale overheden zijn projecten die lopende zijn en afgewerkt worden begin 2022. De dienstenwebsite is meteen ook het toegangspuntaal naar de verschillende gedigitaliseerde processen, loketten en tools.

Het digitaliseren van de kernprocessen rond bijvoorbeeld natuurbeheer en natuurinspectie is aan de gang. Nieuwe tools voor natuurbeheer en natuurinspectie waarmee de medewerkers op het terrein kunnen gaan, zijn ontwikkeld en worden getest door gebruikers.

Om te kunnen antwoorden op de meest belangrijke beleidsvragen van Natuur en Bos en voor het opvolgen van de vastgelegde indicatoren zetten we een nieuw datawarehouse platform op. De technische, conceptuele en organisatorische aanpak is uitgetekend en de uitbouw van het platform loopt. Het operationaliseren van het volledige platform is gepland voor 2022.

Drie cases dienen hiervoor als leidraad en prototype. Tegelijk loopt de analyse over de indicatoren die van belang zijn voor de strategie en uitvoering van het beleid van het agentschap.

2.3. Communicatie

Communicatie binnen Natuur en Bos bestaat uit drie grote blokken: beleidscommunicatie, belevingscommunicatie en interne communicatie.

De strategische programma's zijn de ruggengraat van de beleidscommunicatie. Het programma rond bosuitbreiding kreeg dit jaar opnieuw veel aandacht. We werkten een nieuwe campagne uit, maar communiceerden ook opnieuw meer proactief en transparant over bosbeheer. Ook Europese natuur is beleidsmatig een hele kluif. Bij de communicatie hierover is het belangrijk dat we de overslag van beleid naar terreinrealisatie goed zichtbaar maken. Communicatie rond soortenbeheer en exoten is ook stevast een aandachtspunt.

Door de veelheid aan communicatiekanalen, -thema's en actoren moet communicatie meer dan ooit met een visie gevoerd worden. Dat gebeurt via een contentplanning, waarbij we op basis van een heldere doelgroepen -en doelstellingenmatrix onze kanalen doordacht inzetten om de juiste doelgroepen te bereiken en hen ook – waar nodig – te activeren. Wanneer het gaat om beleidsmatige content benutten we ook maximaal de communicatiekanalen van intermediairen. We zetten voor beleidscommunicatie ook in op nieuwe technieken en methodes: om de stroom aan vragen te verminderen, hebben we in 2021 enkele keren een extern webinar georganiseerd om potentiële indieners van subsidiedossiers te informeren over de mogelijkheden. De communicatie gebeurt ook gebiedsgericht waar

nodig, bijvoorbeeld via de nieuwsbrief Groene Rand die gericht is op de gemeenten in het arrondissement Halle-Vilvoorde, de Regionale Landschappen, de strategische projecten in de Vlaamse Rand en de provincie. Een ander voorbeeld is de communicatie van Sigma (Sigmagazine, digitale en papieren nieuwsbrieven Sigmaplan), de nieuwsbrief over de wolf, ...

De belevingscommunicatie speelde in 2021 in op de grote vraag naar bereikbaar en toegankelijk groen. Als we kijken naar de binnenkomende vragen via mail, socialemediakanalen of rechtstreeks via de website, zien we dat onze gebieden hot zijn. Nooit eerder werd zoveel opgezocht over gebieden: Wat kan ik er doen? Welke faciliteiten zijn er? Daar willen we klantgericht op inspelen. De voorbereidingen voor een nieuwe belevingswebsite zijn lopend, waarbij ons aanbod zal ontsloten worden via een interactieve digitale kaart.

Daarnaast zetten we onze eigen producten in de kijker waar mogelijk. Een voorbeeld hiervan was de zomercampagne 2021 rond de natuurlopen. Naast de websites maken we sterk gebruik van sociale media: Facebook, Twitter, Instagram en LinkedIn.

Ondanks de omstandigheden was de campagne Week van het Bos andermaal een schot in de roos. Meer dan ooit werd gebruik gemaakt van de verschillende producten. We lanceerden dit jaar ook onze eigen radiozender, ZwamFM, met smakvolle verhalen uit het bos.

10 - 17 OKTOBER 2021

Een absoluut topproduct is het project 'Onze Natuur' waar onze organisatie via de afdelingen Pers & Communicatie, Terreinbeheer en Natuurinvest sterk aan bijgedragen heeft. Dat is een project van productiehuis Hotel Hungaria in samenwerking met de VRT en allerlei andere partners.

Wie het wil zien, kan er niet onderuit: ook in Vlaanderen is de natuur verbazend wild en verrassend dichtbij. Het multimediale project Onze Natuur heeft als missie dat fascinerende 'wilde België' in zijn volle glorie te laten zien: van aalscholver tot zwarte specht, om uiteindelijk jong en oud te inspireren en elke natuurliefhebber te doen inzien dat die grenzeloos trots mag zijn op wat er zich dagelijks in onze natuur afspeelt. We hebben als organisatie onze gebieden volop opengesteld, telkens met inhoudelijke en praktische ondersteuning en expertise. Hierdoor konden verschillende kwalitatieve opnames gemaakt worden met respect voor fauna en flora.

In juni 2021 zaten de opnames erop. In 2022 en 2023 plukken we de vruchten van deze intense en mooie samenwerking. We kijken uit naar de documentaire op Canvas, afgeleide producten (boeken, gezelschapsspel, ...) en zoveel meer. In tussentijd kan je al ontdekken en beleven via onzenuatuur.be of op stap gaan met een prachtig wandelboek, een van de afgeleide producten van Onze Natuur:

2.4. Kennisdeling en vorming

Natuur en Bos hecht veel belang aan permanente vorming van de medewerkers, in het licht van de personeelsbesparingen meer dan ooit nodig om voor te bereiden op een dynamische loopbaan. Voor de mensen op het terrein speelt vorming ook een belangrijke rol bij het optimaliseren van vakmanschap en veiligheid in de operationele werking. Het vormingsplan bundelt de vormingsnoden van alle afdelingen.

Blikvangers voor 2021 waren onder andere de ontmoetingsdag voor arbeiders, waarbij 146 medewerkers een zestal workshops konden volgen, en de beheerdersdag rond boomgericht bosbeheer voor de boswachters en regiobeheerders. Hieraan namen, naast een 100-tal medewerkers, ook een groep studenten van de KULeuven en UGent deel aan een parcours met zes demo's op het terrein.

Enkele cijfers:

In 2021 werden er op individuele basis 304 opleidingen uit het Inverde-aanbod gevolgd door medewerkers van Natuur en Bos. Bovendien werden er 46 opleidingen bij een externe partij gevolgd en 119 opleidingen bij het Agentschap voor Overheidspersoneel .

- o 20 natuurwandelingen, weg van de platgetreden paden, voeren je naar de mooiste natuurparels van Vlaanderen
- o Ontdek de verrassende variatie aan biotopen in Vlaanderen: van bos tot hei, van open ruimte tot stadsjungle, van zout- naar zoetwatergebieden
- o Honderden foto's laten je kennis maken met onze rijke fauna en flora

In – opnieuw – een jaar waarin collega's elkaar niet vaak fysiek konden zien, was interne communicatie enorm belangrijk. In het kader van corporate communicatie werd ingezet op het bekender maken van onze organisatie en de werking ervan.

Met de Focusdag 2021, waaraan alle personeelsleden konden deelnemen, hebben we een mooie nieuwe – digitale – manier van werken gevonden om wat we doen intern aan iedereen zichtbaar te maken. Voor de subsidielijn Projectsubsidies Natuur hebben we met communicatieproducten duidelijk gemaakt welke diensten en collega's hier een belangrijke rol in spelen. Op het intranet wordt regelmatig een team en de realisaties ervan in de kijker gezet. Op die manier tonen we 'de mens achter het werk', wat zowel de diensten in kwestie als de hele organisatie transparanter maakt.

Voor de collectieve opleidingen werden er 325 opleidingsmomenten georganiseerd (lesdagen en online activiteiten), met alles samen 3121 deelnemers.

Er werden zes Europese kettingzaagbrevetten behaald door arbeiders en ploegbazen, dat is beduidend lager dan vorig jaar omdat intussen alle medewerkers het verplichte brevet ECC1 behaald hebben.

Een overzicht van de collectieve opleidingen die binnen het jaarlijkse vormingsplan georganiseerd werden:

- o Leiderschapstraject: netwerkcafé
- o Opzetten van een Project Management Office (PMO)
- o Communiceren met effect en respect (AVES)
- o Motiveringsplicht bij adviezen (AVES)
- o Heerlijk helder schrijven (COMMUNICATIE)
- o Sociale media, persberichten en perscommunicatie (COMMUNICATIE)
- o Wetgeving: voedselbossen, subsidiëring bij bosaanplanting (AVES/GGW/TB)
- o Handhaving: Tactische politie interventie, Jachtwapens, schietoefeningen (NISIP/TB)

- o Brevetgeving Terreinbeheer: kettingzaag, EHBO, brandbestrijding, eenassige trekker, bosmaaier, hoogwerker, heffen en tillen, tractoropleidingen, rijbewijzen, knikvoertuigen, speeltoestellen (TB)
  - o Brunchbox (informele infosessies van collega's voor collega's): beheerovereenkomsten, subsidiëring projectoproepen, ergonomie bij thuiswerk, nationale parken en landschapsparken, natuur in je buurt, natuurbeheerplannen, welzijnsplan, hybride werken
  - o Office 365: SharePoint basis en gevorderd
- Naast de opleidingen voor personeel van Natuur en Bos bieden we ook onze doelgroepen via Inverde gelijkwaardige kwaliteitsvolle opleidingen aan.

2.5. Personeel en organisatie

In 2021 kozen we resoluut voor duurzaam en inclusief werkgeverschap en namen hiertoe gerichte acties, waarvan hier enkele blikvangers worden beschreven.

We verstevigden de fundamenteën van het diversiteitsbeleid: vanuit een grondige analyse van de huidige situatie ontwikkelden we de visie verder en legden we de prioriteiten op middellange termijn vast. De werkgroep diversiteit maakte een diversiteitsplan 2021 op.

Met de acties vanuit het welzijnsplan en het re-integratiebeleid maakten we in 2021 verder werk van duurzaam en werkbaar werk. Het welzijnsplan geeft concrete invulling aan de uitgangsvraag voor het welzijnsbeleid van Natuur en Bos: "Hoe zorgen we er samen voor, dat jij en je collega's met goesting komen werken?" Dit plan geeft ook uitvoering aan de vijf thema's van psychosociaal welzijn uit de welzijnswet. Zo ontwikkelden we een quickscan werkbeleving, en werkten we een nieuw onthaalbeleid en eindeloopbaanbeleid uit. Een aantal initiatieven zorgden ervoor dat de medewerkers hun weg binnen de organisatie beter vonden en sneller een kanaal vonden om hun bezorgdheden kenbaar te maken. Dankzij een 90-tal re-integratietrajecten die liepen in 2021 vonden een aantal collega's een nieuwe of gewijzigde haalbare functie binnen de organisatie. Onder meer via de welzijnsambassadeurs en geregelde personeelsbevragingen werd vinger aan de pols gehouden om de noden van de personeelsleden, in het bijzonder in de context van de coronacrisis,

maximaal te capteren en gerichte acties te ondernemen.

Acht vertrouwenspersonen binnen Natuur en Bos ondersteunden personeelsleden bij een verscheidenheid aan problemen.

We namen het integriteitsbeleid onder de loep en breidden dit uit tot een beleid van Natuur en Bos en Natuurinvest. Een integriteitsplan 2021-2022 legt de prioritaire acties voor deze twee jaren vast.

Het kader voor hybride werken kreeg in 2021 definitief vorm. Hybride werken draait om resultaatgericht werken en samenwerken op basis van vertrouwen en dialoog. Personeelsleden krijgen hierbij de kans om vanuit verschillende werkomgevingen en -locaties samen te werken met een zekere flexibiliteit naar werkplanning.

Binnen Natuur en Bos bleven we verder inzetten op leiderschap. De visie rond leiderschap werd verder verfijnd en van hieruit werd vorm gegeven aan een tweeledig traject. Vanuit het algemene luik werd de Focus 2021, Brunchboxen en een netwerkcafé georganiseerd. Vanuit een meer persoonlijke en op maat gerichte aanpak organiseerden we intervisies voor regiobeheerders en zochten we naar gerichte opleidingen en coachingstrajecten.

Binnen onze organisatie gaan we voluit voor interne mobiliteit. In 2021 vulden we 22 % van onze vacatures in via interne mobiliteit.

2.6. Duurzaamheid in de interne werking

Ook in 2021 waren duurzaamheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid een drijfveer bij heel wat initiatieven van Natuur en Bos en Natuurinvest.

We vergroenden verder de mobiliteit. We kochten 12 nieuwe hybride wagens aan in 2021, daarnaast werden 12 voertuigen met slechte eco-score afgeschreven. Aan 30 % van de loods en plaatsten we laadpalen voor elektrische voertuigen. Het concept van deelwageng Cambio werd nog meer uitgebreid.

Ook rolden we het project van de elektrische fietsen uit, waarbij boswachters en natuurinspecteurs de mogelijkheid kregen om een deel van hun dienstverplaatsingen uit te voeren met een e-Mountainbike. Samen met Het Facilitair Bedrijf maakten we een globaal mobiliteitsplan op. Natuur en Bos is eigenaar, hoofdhuurder, verhuurder en gebruiker van een ruime vastgoedportefeuille. Op 1 januari 2021 bestond die uit een 100-tal gebouwen voor de functies van exploitatie en recreatie. In omvang en functie variëren deze gebouwen van een bergplaats tot een loods, van een boswachterswoning tot een kasteel. In het kader van SURE 2050 werden reeds de uitgangspunten bepaald voor de opmaak van een strategisch plan vastgoed, zodat we de doelstelling om alle gebouwen koolstofneutraal te maken tegen 2050 kunnen realiseren.

Om een beter zicht te krijgen op de staat van het patrimonium voerden we een energiestudie uit

bij twee belangrijke sites, Vordenstein in Schoten en Groenenberg (Sint-Pieters-Leeuw). Op de site in Vordenstein staan onder andere een orangerie, koetshuis, serres, bijenhal. De site van Groenenberg bestaat uit onder andere een kasteel, serres, een loods en een schuur. Beide sites bevinden zich binnen in een natuurgebied. Uit de studies blijkt dat, door een aantal energetische maatregelen uit te voeren (zoals het isoleren van de bouwschil, het vervangen van verbrandingsketels, het plaatsen van een zonneboiler,...), de CO₂ uitstoot van de gebouwen aanzienlijk zal verminderen. De middelen van het klimaatfonds die we hiervoor ontvingen, zullen we gebruiken om een aantal van de energetische ingrepen in deze twee complexen uit te voeren.

Bij Terreinbeheer werken we voor bepaalde beheerwerken samen met sociale werkplaatsen, vrijwilligers en stagiairs. In 2021 zetten we het project verder om samen met de justitiehuzen taakgestraften in te schakelen bij terreinbeheer voor de duur van hun taakstraf. Zo werden in 2021 23 dossiers voor werkgestraften opgestart.

We tekenden ook het beleid rond vrijwilligers verder uit: momenteel zetten we 400 vrijwilligers in voor allerlei taken, voornamelijk beheertaken. We willen het vrijwilligersbeleid verruimen (meer vrijwilligers) en verbreden (voor meer verschillende taken).

3 Horizontale doelstellingen

3.1. Aanbevelingen Audit Vlaanderen

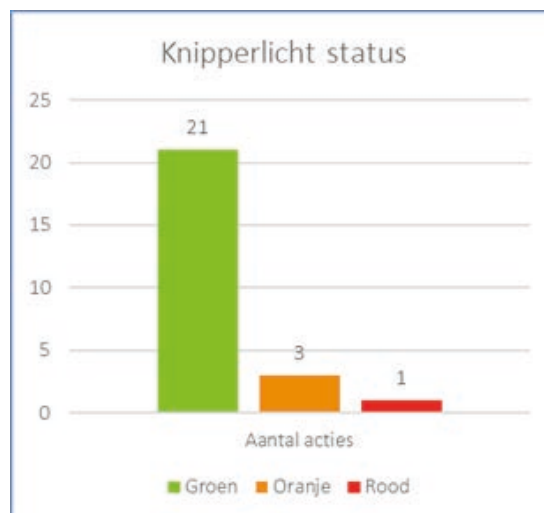
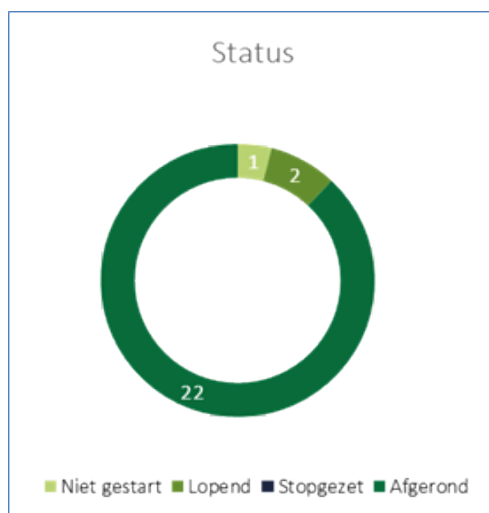
Audit Vlaanderen oordeelt in het beleidsgericht rapport 2021 dat Natuur en Bos gestructureerd werk maakt van haar organisatiebeheersing en risicomanagement om de voornaamste risico's in te perken. De maturiteit van het risicomanagement neemt verder toe. Zo stijgt de maturiteit van de risico-identificatie en -evaluatie naar 3,2 en blijft voor het risicobeheer de score van 3 behouden.

In aanvulling op de werkzaamheden van Audit Vlaanderen, voerde de interne auditor in 2021 volgende interne audits uit:

- o Aankopen en inrichten van gronden
- o Analyse timesheets IT – projectrapportering LIFE-project
- o Wagens
- o Werking terreinbeheer: doelmatigheidstoets inzet personeel en budgetten (lopend)
- o Logistiek en voorraadbeheer (lopend)
- o Wapens (lopend)

De afgewerkte audits gaven telkens aanleiding tot aanbevelingen, waarvan de uitvoering opgevolgd wordt door de interne auditor. Zo leidde de audit wagens reeds tot een aanpassing van het wagenbeleid; de audit projectrapportering LIFE leidde tot standaardisering van de werkwijze en de aanwerving van een coördinator EU-cofinanciering.

In het najaar werden alle aanbevelingen en verbeterpunten van de afgelopen vijf jaar nagegaan. Het resultaat voor de 25 aanbevelingen van interne audit en Audit Vlaanderen waarvan de deadline eind 2021 verstreken was: 22 aanbevelingen zijn afgerond, 1 nog niet gestart en 2 zijn in uitvoering.

Figuur 13 en 14 : status van de acties ter opvolging van de audits

Gegevensbescherming en informatieveiligheid

De Algemene Verordening Gegevensbescherming is ingegaan op 25 mei 2018. Alle organisaties binnen Europa moeten een verantwoordingsplicht nakomen waarbij ze moeten kunnen aantonen dat de verwerking van persoonsgegevens conform deze wetgeving verloopt.

De voornaamste werkzaamheden in 2021:

- o Er werd een test afgenomen bij het personeel om het bewustzijn van de verplichtingen bij hen in kaart te brengen. De medewerkers van Natuurinvest kregen

- een training die in 2022 ook aan de medewerkers van Natuur en Bos wordt aangeboden.
- o Risicoanalyses werden uitgevoerd op bestaande en nieuwe projecten om hun naleving van de AVG en het respecteren van de rechten van betrokkenen te garanderen.
- o Het opstellen van samenwerkingsovereenkomsten met partners binnen en buiten de Vlaamse overheid.
- o Het opvolgen van vragen van betrokkenen.
- o Crisismanagement in geval van datalekken.

3.2. Personeelsbesparing

Tegen eind 2024 moet Natuur en Bos een personeelsaantal van 669 te behalen.

Op 31.12.2021 was het absolute aantal personeelsleden binnen Natuur en Bos 682, waarmee we op koers zijn om de besparingsdoelstellingen te halen.

Tegen het licht van deze besparingen en efficiëntieverhoging, nieuwe uitdagingen en kerntakendebat maakten we een geactualiseerd personeelsplan op.

3.3. Welzijn en diversiteit

Zie 'Personeel en organisatie'.

4 Budget

Net zoals de voorgaande jaren presteerde Natuur en Bos ook in 2021 uitstekend qua budgetbeheer. De kredieten die in de begroting werden toegekend, werden tijdig benut waarbij de vastleggingsgraad van de beleidsmiddelen nagenoeg 100 % bedraagt. Ook de bijkomende middelen binnen Atoma voor bosuitbreiding en binnen Blue Deal werden optimaal besteed. Hiermee werd uitvoering gegeven aan de doelstelling 'meer bos in Vlaanderen' en 'natuur dichtbij' en het aanleggen van natte natuur.

Op het vlak van reguliere financiële processen steekt de tijdige betaling van facturen er bovenuit. In 2021 werd opnieuw meer dan 90 % van alle facturen voor Natuur en Bos betaald binnen 30 dagen na ontvangst. Dit is te danken aan de verregaande stroomlijning van de processtromen en de verhoging van het aandeel e-facturen in het totaal aantal facturen. Daarmee is Natuur en Bos binnen het beleidsdomein Omgeving een van de beste presteerders op het vlak van tijdige betaling van facturen.

5 Kencijfers

Kencijfer	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Biodiversiteit								
Totale oppervlakte (ha) Vlaamse natuurreservaten (VO) of natuurdomein met goedgekeurd beheerplan	8.757	8.757	8.757	8.766	8.692	8.591	7.661	5.765
Totale oppervlakte (ha) erkende natuurreservaten (derden)	17.817	18.263	18.692	18.312	19.164	21.872	20.351	14.830
Totale oppervlakte (ha) bosreservaten (VO)	3.134	3.186	3.186	3.186	3.186	3.186	3.186	2.123
Oppervlakte (ha) parken in eigendom Vlaamse overheid met beheerplan (volgens criteria Harmonisch Park- en Groenbeheer)	78	78	78	78	223	223	223	223
Oppervlakte (ha) parken van derden met beheerplan (volgens criteria Harmonisch Park- en Groenbeheer)	100	100	100	100	186	186	189	184
Oppervlakte (ha) bossen in eigendom van derden met uitgebreid beheerplan (volgens criteria duurzaam bosbeheer)	23.636	25.730	26.789	27.304	29.401	29.783	30.477	29.368
Oppervlakte domeinbossen met bosbeheerplan (VO, buiten de bosreservaten) in ha	14.710	15.401	16.265	16.330	16.108	16.022	15.529	14.580
Oppervlakte (ha) militair domein met goedgekeurd beheerplan	9.081	9.081	9.081	9.081	9.081	9.081	9.081	8.473
Oppervlakte natuurbeheerplan type 2 in ha					1.417	2.805	3.679	6.725
Oppervlakte natuurbeheerplan type 3 in ha					696	831	517	1.970
Oppervlakte natuurbeheerplan type 4 in ha					382	1.111	3.436	12.496
Natuur onder effectief beheer (cumulatieve som van bovenstaande categorieën)	77.313	80.596	82.948	83.157	88.536	93.691	94.329	96.737

Aantal lopende natuurinrichtingsprojecten	15	14	15	15	14	15	15	14	16	16	16	17
Totale oppervlakte VEN in ha	90.521	91796,47	92.211	91.802	92.976	92.962	93.318	93.318	92.962	92.962	93.318	93399,99
Totale oppervlakte natuurverwevingsgebied in ha	4.337	4.997,09	5.084	5.569	5.615	6.279	6.991	6.991	6.279	6.279	6.991	6991
Totale oppervlakte Speciale Beschermingszones in ha	166.322	166.322	166.322	166.322	166.322	166.322	166.322	166.322	166.322	166.322	166.322	166322
- Habitatrichtlijngebied in ha	105.018	105.019	105.020	105.021	105.021	105.021	105.022	105.022	105.021	105.021	105.022	105022
- Vogelrichtlijngebied in ha	(38 SBZ-H) 98.243 (24 SBZ-V)	(38 SBZ-H) 98.243 (24 SBZ-V)	(38 SBZ-H) 98.243 (24 SBZ-V)	(38 SBZ-H) 98.243 (24 SBZ-V)	(38 SBZ-H) 98.243 (24 SBZ-V)	(38 SBZ-H) 98.243 (24 SBZ-V)	(38 SBZ-H) 98.243 (24 SBZ-V)	(38 SBZ-H) 98.243 (24 SBZ-V)	(38 SBZ-H) 98.243 (24 SBZ-V)	(38 SBZ-H) 98.243 (24 SBZ-V)	(38 SBZ-H) 98.243 (24 SBZ-V)	(38 SBZ-H) 98243 (24 SBZ-V)
Totale oppervlakte Ramsar-gebieden in ha	5.572	5.572	5.572	5.572	5.572	5.572	5.572	5.572	5.572	5.572	5.572	5572
Totale oppervlakte in beheer bij het ANB in ha	80.509	80.733	82.604	85.284	87.368	88.725	90.530	91.812	88.725	88.725	90.530	91.812
Percentage ANB-domeinen met een goedgekeurd beheerplan	53%	55%	60%	60%	58%	57%	57%	61%	57%	57%	57%	61%
Totale oppervlakte domeinen in medebeheer in ha	33.856	33.811	34.265,5	35.956	36.292	36.813	37.109	37.366	36.813	36.813	37.109	37366
- openbaar bos	23.889	24.004	24.556,5	24.993	25.325	25.255	25.658	25.697	25.255	25.255	25.658	25.697
- militaire domeinen	9.967	9.807	9.709	10.962	10.967	11.558	11.687	11.860	11.558	11.558	11.687	11.860
Totale oppervlakte met beheeroverdracht naar het ANB in ha	8.204	8.350	5598	5.844	6.628	6.710	6.829	6.903	6.710	6.710	6.829	6.903
Totale oppervlakte in eigendom van het ANB in ha	38.449	39.354	39.784	43.484	44.448	45.203	46.592	47.543	45.203	45.203	46.592	47.543
Aantal soortenbeschermingsprogramma's in uitvoering	1	5	9	9	17	21	25	26	21	21	25	26
Aantal erkende vogelopvangcentra	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Aantal erkende wildbeheereenheden	182	184	187	184	184	181	181	179	181	181	181	179
Aantal adviesvragen INBO	79	60	34	30	23	33	33	37	33	33	33	37

Beleving										
Aantal multimediepaden									4	
Aantal erkende permanente speelzones	515	544	603	696	726	739	756	771		
Oppervlakte natuur met een toegankelijkheidsregeling	27.340,78	32.797	36.580	38.475	39.824	45.859	49.835	59.687		
Waarde van natuur										
Totale oppervlakte gecertificeerd bos in ha	21.605	21.605	21.605	22.177	23.894	26.472	26.844	27.780		
Totaal aantal jachtverloven en jachtvergunningen	12.915	12.950	13.235	13.258	13.264	13.233	13.273	12.453		
Totaal aantal visverloven	67.554	65.913	64.109	63.504	62.081	57.388	74.305	60.366		
Volume hout (m³) dat jaarlijks wordt verkocht	228.026	226.575	202.485	192.299	231.381	119.907	137.642	113.808		
Aantal erkende exploitanten en kopers van hout	336	330	334	306	307	286	294	256		
Aantal zaadboomgaarden van het ANB	99	99	74	107	107	107	104	104		
Organisatie										
Totaal aantal opgemaakte Processen-Verbaal	656	665	582	492	516	465	572			
Aantal medewerkers van het agentschap (31/12)	780	747	740	745	708	691	677	682		
Aantal VTE van het agentschap (31/12)	705,4	685,17	697,38	686,05	653,35	646,71	637,22	632		
% vrouwen topkader	50%	50%	50%	50%	100%	100%	100%	100%		
% vrouwen in middenkader	0%	0%	0%	33%	33%	25%	25%	25%		
% personen met migratieachtergrond	1,8%	1,9%	5,4%	NG	5,91%	4,78%	5,20%	volgt		
% personen met arbeidshandicap	1,3%	1,3%	1,6%	2,1%	2,0%	3,2%	3,2%	3,10%		